

Det händer något visst när kvinnan blir moder

EN KVALITATIV STUDIE SOM UTFORSKAR NYBLIVNA
MAMMORS INSTÄLLNING TILL ALKOHOL I
FÖRHÅLLANDE TILL GRAVIDITET OCH MODERSKAP

*Författare: Karina Nordahl och Freja Bergerfjäll
Handledare: Kristina Göransson*

Abstract

The argument whether women should drink alcohol during pregnancy, has been debated for centuries. Women's drinking behaviour throughout the ages is not a static phenomenon but has changed in compliance with the customs of the time. The purpose of this study was not to evaluate if alcohol damages the unborn child, but rather to explore how women, who have just given birth and hence have become mothers, looked at alcohol in relation to pregnancy and motherhood. To accomplish this we have used a qualitative method with a semi-structured interview guide.

What has turned out to be central to our conclusions is the fact that though, in today's society, there is access to newly produced science reports concerning alcohol in connection to injuries to the foetus, it is our belief that the demands and expectations directed on the mother are dominant in this matter.

Keywords: alcohol, pregnancy, motherhood, gender-role, socialisation.

Innehåll

ABSTRACT	
FÖRFATTARNAS FÖRORD	4
1 INLEDNING	5
1.1 BAKGRUND OCH PROBLEMFÖRMULERING	5
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	6
1.3 AVGRÄNSNINGAR	7
1.4 DEFINITION AV BEGREPP	7
1.4.1 Socialisation	7
1.4.2 Kön	7
1.5 DISPOSITION	8
2 METOD	9
2.1 URVAL	9
2.2 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT OCH DOKUMENTATIONSSTRATEGI	10
2.3 BEARBETNING OCH ANALYS	11
2.4 RESULTATENS TILLFÖRLITLIGHET	11
2.5 ETISKA ÖVERVÄGANDE	12
2.6 KÄLLKRITIK	13
3 TIDIGARE FORSKNING	14
3.1 SYNEN PÅ MANLIGT OCH KVINNLIKT ALKOHOLBETEENDE	14
3.2 "DEN GODA MODERN"	16
3.3 "DEN GODA FADERN"	17
3.4 ALKOHOLSKADOR	17
3.4.1 FAS	17
3.4.2 Våld under graviditeten	18
4 TEORETISK UTGÅNGSPUNKT	20
4.1 SOCIALISATION	20
4.1.1 Det strukturfunktionalistiska perspektivet	20
4.1.2 Den primära socialisationen	21
4.1.3 Könsrollsocialisation	21
4.1.4 Sekundär socialisation	22
4.2 MASSMEDIA	22
5 PRESENTATION AV INTERVJUPERSONERNA	24
6 RESULTAT OCH ANALYS	25
6.1 ETT INDIVIDPERSPEKTIV	25
6.1.1 Kvinnan	25
6.1.2 Mormodern	28
6.1.3 Pappor	30
6.1.4 Sammanfattning	33
6.2 ETT SAMHÄLLSPERSPEKTIV	33
6.2.1 Inskrivning på MVC	34
6.2.2 Brist på information?	37
6.2.3 Öintressanta pappor	38
6.2.4 Massmedia och Statliga direktiv via MVC	40
6.2.5 Sammanfattning	42
7 SLUTDISKUSSION	45
7.1 PERSPEKTIV PÅ DE TRE FRÅGESTÄLLNINGARNA	45
7.2 SANNERLIGEN HÄNDER DET NÅGOT VISST NÄR KVINNAN BLIR MODER	46
REFERENSLISTA	52
BILAGA 1, INTERVJUGUIDE	54

Författarnas förord

Som författare till detta arbete har vi enligt tradition utrymme att under denna rubrik uttrycka vår tacksamhet till dem som varit behjälpliga och delaktiga i skapandet av detta arbete.

Till de tolv nyblivna mammorna vill vi framföra inte enbart ett stort tack för att ni tagit så väl emot oss och vidare ansträngt er att fundera och svara på alla våra både omfattande och tidvis djupgående frågor. Vi vill också uttrycka vår beundran inför ert engagemang som mödrar vilket enligt vår uppfattning är en långt mer komplicerad utmaning än det kan tyckas. Varmt tack ska ni ha!

Till Kristian Nordahl vill vi framföra ett framförallt lättnadens tack eftersom att du varit vår ständiga tekniska support. Utan din introduktion till Skype (gratis telefoni via Internet) hade vi av ekonomiska skäl inte kunnat genomföra denna uppgift. Dessutom har du i egenskap av make till en av författarna också utgjort ett mentalt stöd när uppmuntran och bollplank har efterlysts. Stort tack!

Till Diana Persson vill vi frambringa vår tacksamhet för hennes insats med att passa en av våra respektive söner. Du har underlättat mycket för oss och det vill vi tacka dig för! Tack Diana!

Till Mariana Westerhult utdelas också ett stort tack för din insats som grafisk formgivare och skapare av både framsida och layout. Ditt sinne för symboler och samtidigt en blixtsnabb uppfattningsförmåga när det gäller att förstå sociologiska resonemang har varit slående! Vi tackar dig!

Slutligen vill vi också utdela ett stort tack till Kristina Göransson som i egenskap av handledare fattade vårt omedelbara tycke redan från första mötet. Du har visat stort tålamod med våra ständigt ändrade planer och vi är dessutom tacksamma för din handledning som varit både tydligt och mycket användbar i arbetet med denna uppsats. Tack Kristina!

Avslutningsvis vill vi också tacka Lynn för insatser som inspiratör och litteraturkälla samt E och T för att ni även hjälpt oss att få kontakt med de andra respondenterna.

Freja Bergerfjäll och Karina Nordahl

1 Inledning

1.1. Bakgrund och problemformulering

Så långt tillbaka som i de gamla grekernas tidevarv diskuterade man riskerna kring alkohol i kombination med graviditet och amning (Plant, 1985). Denna diskussion har fortsatt ända in i vår tid och idag fokuseras det bland annat i media en del på just graviditet och alkohol. Framförallt handlar det om huruvida den blivande mamman konsumerar alkohol eller inte och i vilken utsträckning. Journalisten Anna-Lena Haverdahl påpekade i sin artikel i Svenska Dagbladet den 20 november 2004, att enligt barnmorskan och forskaren Mona Göransson fortsätter mer än var sjunde gravid kvinna att dricka regelbundet under hela graviditeten, det vill säga 30 % av de 1000 kvinnor som deltog i undersökningen. Studien, menar Haverdahl, påvisar att många gravida svenskor i dag inte ser det som självfallet att avstå från alkohol under graviditeten samt att denna attityd är starkt kopplad till de redan etablerade alkoholvanorna (ibid.).

Det finns argument för och emot denna alkoholkonsumtion. Dock finns det inte entydiga svar på hur eller om alkoholen kan skada fostret/barnet. Vissa forskare hävdar att mängden alkohol som kan ge fosterskador motsvarar 1 standarddrink om dagen (1012 g) medan andra hävdar att det räcker med även en mindre mängd (Berglund & Rydberg 1995). Trots att det råder en oenighet inom forskningen avseende alkoholens påverkan på fostret/barnet, driver staten en restriktiv linje som kännetecknas av nolltolerans. En del forskare menar att det är en självklarhet att en nolltolerans bör råda medan andra hävdar att det närmast handlar om kvinnoförtryck (Palm et al, 2006).

Att vara moder i vårt samhälle idag är för de flesta förknippat med en fulltecknad agenda. Förutom att barnet behöver sin ständiga uppmärksamhet och tillsyn så finns det numera ett stort urval av aktiviteter för den nyblivna mamman och hennes lille barn att fylla tillvaron med. Det ska vägas och mätas på BVC (Barnvårdscentralen), träffas med mammagruppen och ett morgonpass på babysimkursen är naturliga inslag i vardagen. Även i perioden under graviditeten är utbudet generöst tilltaget. Då är det MVC (Mödravårdscentralen) som står för kontrollerna och den gravida kan välja att tillsammans med den blivande pappan delta i deras föräldrautbildningar och på övrig tid att exempelvis gå en kurs i gravidyoga.

Förutom att tillvaron plötsligt förändras med nya ”måsten” och inslag i form av möjligheter och aktiviteter, förändras även livet avseendet mat och dryck. Den gravida har en del restriktioner att leva upp till både vad gäller specifika födoämnen och drycker. Det handlar om att vissa typer av ost och fisk inte får ätas och sedan har vi som sagt alkohol som nu och ett bra tag framöver är ett förbjudet område. Inte minst är rökning på listan över oönskade beteenden. Sammanfattningsvis handlar moderskapet i stor utsträckning om att vänja sig vid

ett helt nytt liv. Förutom de praktiska instruktionerna och restriktionerna kommer en ny liten människa in i tillvaron och bara det är en stor omvälvning för de flesta.

Med utgångspunkt i de forskningsrön som idag ligger till grund för de statliga direktiv som kommuniceras via MVC, skulle vi kunna välja att se dessa, och även de övriga restriktionerna avseende rökning och mat, som klara begränsningar i den blivande moderns liv. Enligt den debatt vi tidigare har refererat till finns det uttalade åsikter om att dessa begränsningar handlar om ett sorts kvinnoförtryck och att bland annat staten skulle stå bakom detta förtryck (Palm et al, 2006).

Vårt engagemang i detta ämne har ett tydligt ursprung i denna diskussion och framförallt i de åsikter som menar att kvinnan förtrycks i och med dessa restriktioner. Vi blev intresserade och nyfikna på vad gravida och nyblivna mammor ute i samhället egentligen tycker och tänker om saken. Det vi slutligen tog fasta på i denna diskussion var att vi ville utforska vilken hållning till alkohol som fanns representerad bland en grupp nyblivna mammor. Det som närmare bestämt var viktigt i sammanhanget var de åsikter om alkohol som hade samband med graviditet och moderskap. Vidare var det intressant att ta reda på hur de upplevde kontakten med MVC och den information de fick där. Vad vi också fann mycket intressant är att själva debatterna i stor utsträckning kretsar runt den gravida kvinnans alkoholkonsumtion medan ingen tar upp sambons/makens alkoholkonsumtion. Vi undrade vilka tankar kvinnorna skulle ha kring detta. Således handlar vårt intresse inte om huruvida alkohol och graviditet är en acceptabel kombination eller inte. Ej heller är det i vårt intresse att undersöka om och i så fall hur mycket de nyblivna mammorna eventuellt konsumerar.

Vårt mål var således formulerat och vi begav oss ut på den ytterst spännande och berikande resa som skapandet av detta arbete har inneburit. Vi som står som undertecknade av denna uppsats är båda kvinnor och tillika mammor. I egenskap av dessa kan vi, utan att avslöja för mycket, intyga att vi som ett resultat av denna undersökning ser med helt andra ögon på de kvinnor och män som i dagens samhälle strävar efter att vara goda föräldrar.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med arbetet är att utifrån 12 nyblivna mammors berättelser skapa förståelse för deras inställning till alkohol, i förhållande till graviditet och moderskap. I förlängningen av detta har vi formulerat följande frågor:

- Vad kännetecknar kvinnornas ställningstagande till alkohol i förhållande till graviditet och moderskap i deras berättelser?

- Vilka möjliga bakomliggande faktorer till kvinnornas förhållningssätt kan vi identifiera med hjälp av deras berättelser?
- På vilket sätt påverkar dessa faktorer kvinnornas inställning?

1.3 Avgränsningar

Vårt intresse för graviditet och alkohol kretsar följaktligen inte kring huruvida de medicinska insatserna är viktiga eller oviktiga under graviditet, barnafödande och moderskap. Vi har inte heller lagt tonvikt på ifall det är skadligt eller inte för fostret/barnet att modern dricker som gravid eller nybliven mamma. Däremot är vi intresserade av att skapa oss en bild av kvinnornas egna tankar och åsikter i frågan och på vilket sätt dessa åsikter har en förankring i det övriga samhället.

1.4 Definition av begrepp

För att de centrala begrepp som den fortsatta framställningen kommer att kretsa kring ska kunna förstås på samma sätt av både oss som författare och av läsaren, kommer begreppen socialisation och ”kön” att närmare presenteras nedan. Nedan angivna förklaringar kommer att gälla som definition i det fortsatta arbetet.

1.4.1 Socialisation

Socialisation är den process varigenom barnet och senare den vuxna individen utvecklar en medvetenhet om de socialt och kulturellt betingade normer i det samhälle den lever i. Samtidigt som socialisationsprocesserna är mycket viktiga under barndomen för att befästa både könsroller och de värden som är gångbara i samhället fortgår den hela livet. Socialisationen både styr och förändrar våra tankar och föreställningar. Ingen individ är immun från påverkan av andra människor eller *socialisationsagenter* som är omkring dem. Socialisationsagenter är grupper eller sociala sammanhang där socialisationen inträffar, till exempel familjen, skola, media, arbetsplatsen, vänner. Dessa utgör de kulturella arenor där inläring av normer och värderingar äger rum (Brante, red, 2003).

1.4.2 Kön

Användningen av ordet ”kön” i vanligt språkbruk kan betona såväl ens genetiska tillhörighet som ens genus. En särskiljning måste dock göras mellan den biologiska och anatomiska könsskillnaden mellan män och kvinnor och könsrollen/genus som definierar den psykologiska, sociala och kulturella könstillhörigheten (Giddens, 2003). Att separera kön och könsroll är viktigt menar Giddens (ibid.) eftersom könsskillnader inte alltid är biologiskt

betingat men kan istället vara socialt konstruerade uppfattningar om vad som är manligt och kvinnligt. Med kön menar vi den roll man socialiseras in i redan som barn.

1.5 Disposition

Fortsatt i detta arbete kommer vårt metodologiska tillvägagångssätt att presenteras varpå uppsatsens avhandling följer. Detta avsnitt inleds med tidigare forskning kring ämnen som tangerar vårt undersökningsområde. Vidare redovisar vi våra teoretiska referensramar vilka utgörs av utvalda delar av socialisationsteorier samt motsvarande av teorier om massmedia. Nästa punkt på agendan utgörs av en kortfattad presentation av våra intervjupersoner varpå själva resultatet och analysen av det empiriska materialet tar vid. Här presenteras materialet utifrån först ett individperspektiv för att sedan utgå från ett samhällsperspektiv. Slutligen återvänder vi till uppsatsens syfte och frågeställningar och avslutar med en framställning av de slutsatser som vi dragit av vår undersökning.

2 Metod

Valet av metod determineras utifrån intentionen med studien (Trost, 1997). Vi valde att använda oss av kvalitativa intervjuer eftersom vårt syfte var att få en djupare förståelse för nyblivna mammors inställning till alkohol i förhållande till graviditet och moderskap. I detta sammanhang blir kvalitativa intervjuer en bra metod eftersom svaren blir mera komplexa och innehållsrika (ibid.). Vidare ansåg vi att observation inte var en relevant metod för vår frågeställning och den har således uteslutits. Att observera och tolka den intervjuades reaktion på våra frågor kan innebära en mäteffektrisk emedan vi som intervjuare aktivt kan påverka det samspel som skall studeras (Svenning, 1999). Likvärdigt menar vi att en enkätbaserad kvantitativ metodik inte hade främjat vårt ändamål enär vi inte är intresserade av att belysa eller ange frekvensen/procenten av gravida som konsumerar alkohol under graviditeten eller amningen.

Undersökningen är baserad på tolv djupintervjuer på omkring en till en och en halv timme med kvinnor som nyligen har fött barn. Med andra ord befinner sig kvinnorna inom ramen av en tidsperiod som inte skiljer sig med mer än ett och ett halvt år ifrån varandra. Intervjumetoden har utgjorts av en semistrukturerad intervjuform där huvudvikten läggs på enkla och öppna frågor, för att i möjligaste mån låta den intervjuade styra ordningsföljden i samtalet. Vi valde att använda oss av diktafon för att lättare kunna koncentrera oss på vad respondenten sa för att på så vis ha möjlighet att komma med uppföljningsfrågor. Repstad (1999) menar dessutom att fördelen med att spela in intervjun blir desto mer uppenbar i analysfasen. Den ordagranna återgivningen ger en bättre inblick i individens tankegång än den filtrering som anteckningar och minne kan påvisa. Att inte använda sig av bandspelare i intervjusituationer där syftet är att ta reda på individers värderingar och känslor kan innebära att många nyanser och värdefull information går förlorad. På samma gång kan den första inspelade intervjun vara till stor hjälp för att utvärdera och förfina sin intervjuteknik. Nackdelen med bandspelare kan emellertid vara att vissa respondenter kan känna sig hämmade av att bli inspelade och hela intervjun kan bli mycket konstlad. Det regelrätta, om en sådan situation skulle uppstå, är att avstå från bandspelaren och i stället skriva ner intervjun (ibid.). Samtliga av våra respondenter var dock bekväma med att samtalen spelades in och gav oss utan vidare sitt samtycke.

2.1 Urval

I kvalitativa undersökningar, menar Svenning (1999), kan urvalet ske på olika sätt, däremot handlar det alltid om ett selektivt urval av studieobjektet. Vår studie handlar om nyblivna mammors uppfattning om omvärldens syn på deras alkoholvanor under graviditeten och moderskap. Vi har därför valt att fokusera på att intervju nyblivna mödrar och försöka undvika att inkludera gravida kvinnor. Inte för att detta hade varit mindre intressant men

snarare, anser vi, att fördelen med att inte intervjua de som är gravida är att vi inte löper risk att med våra frågor skapa tankar kring skuld i förhållande till en eventuell alkoholkonsumtion. Visserligen skulle det kunna innebära en likartad risktagning med de kvinnor som fortfarande ammar. Dock menar vi att denna grupp inte är känslig i lika stor utsträckning då amningen efter en period i de flesta fall endast utgör en liten del av babys totala intag av föda. Samtidigt är det viktigt att, utifrån ett etiskt perspektiv, beakta kvinnornas integritet och känslor. Trost (1997) menar att intervjuaren måste vara medveten om att genom att ställa vissa frågor kommer respondentens tankar och föreställningar att väckas till liv. Såväl behagliga som obehagliga minnen kan dyka upp och detta kan skaka intervjupersonen (ibid.).

I början funderade vi på att söka upp MVC för att på så vis få kontakt med nyblivna mödrar men bestämde oss senare för att försöka hitta respondenter genom personer vi kände. Vår uppfattning är att det hade varit svårt att inom tidsramen för undersökningen hitta villiga intervjupersoner om vi hade behövt gå igenom MVC. Kontakten togs med två kvinnor i vår bekantskapskrets som motsvarade de kriterier vi var intresserade av, det vill säga kvinnor som nyligen hade fött barn. Dessa har fungerat som ”gatekeepers” och har introducerat oss vidare till andra nyblivna mödrar. Vi har därför valt vårt urval utifrån ett bekvämlighets- och snöbollsurval (Trost, 1997). Repstad (1999) menar att det kan vara en fördel att använda sig av sin sociala krets för att få tillträde till ett specifikt fält som annars kan vara svårt att komma i kontakt med. Samtidigt är vi medvetna om att en konsekvens av vårt urval är att vi har intervjuat en viss kategori av kvinnor som alla har snarlik social- och etnisk bakgrund. Detta innebär att urvalsunderlaget inte är representativt för alla kvinnor.

För enkelhetens skull har vi valt att beteckna alla respondenterna som *de nyblivna mödrarna* trots att några av dem har blivit mödrar för andra gången. Detta, menar vi, har ingen inverkan på syftet i vårt arbete varför vi valt att förenkla benämningen så att texten blir mer lättläst.

2.2 Tillvägagångssätt och dokumentationsstrategi

När vi inledningsvis konstruerade vår intervjuguide, var vi på det klara med att vi ville undersöka vissa specifika frågeställningar. Framförallt ville vi ta reda på hur respondenterna förhåller sig till alkohol, i förhållande till graviditet och moderskap. Vidare var vi intresserade av att undersöka i vilken utsträckning det hade skett en förändring över tid, alltså perioden innan de blev gravida, under själva graviditeten samt som nyblivna mödrar. Detta var med tanke på att vi skulle kunna ha en möjlighet att se vilka faktorer som kunde vara orsak till eventuella förändringar i deras attityder och tankar. Således tillkom de tre teman i intervjuguiden vilka arrangerades i en kronologisk ordning (se Bilaga 1). Vår upplevelse av hela processen är att den har varit mycket positiv, såväl kontakten och mötena med respondenterna som genomförandet av själva intervjuerna. Respondenterna har visat stort

intresse för oss och vår uppsats och varit mycket generösa när det gäller att delge oss av sin tid, sina tankar och erfarenheter.

När det gäller dokumentationen av materialet har vi använt oss av en medveten strategi. Trost (1997) menar att det är högst angeläget att behandla allt insamlat material med största konfidentiellitet. Likvärdigt, säger Repstad (1999), är det vitalt att intervjuaren får respondentens medgivande om att få använda citat ur intervjun. För att beakta tystnadsplikten samtidigt som vi använder oss av direkta citat har vi avidentifierat alla respondenternas namn och istället listat dem från A till L. På samma vis har vi raderat alla ljudfiler och bara bevarat det som ett avidentifierat dokument i datorn. För att göra det ännu svårare att kunna identifiera respondenterna har vi varit noga i presentationen av intervjupersonerna att inte koppla samman ålder med yrke samt inte angett hemort (Trost, 1997).

2.3 Bearbetning och analys

I arbetet med att insamla vårt empiriska material har vi prioriterat att så fort intervjuerna har varit färdiga, transkriberat dem ordagrant i sin fulla längd. När samtliga intervjuer var avklarade började vi med att lära känna materialet ytterligare genom att upprepade gånger läsa igenom intervjuerna. Därefter började vi kunna urskilja viktiga och intressanta detaljer i respondenternas tankar och åsikter och vi gjorde en kartläggning av dessa för oss signifikanta fenomen. Fortsatt sorterade vi dessa utvalda delar under de rubriker som skulle dela in analysen i dess två delar. Till sist applicerade vi tidigare forskning samt de teoretiska referensramarna på vårt resultat vilket avslutningsvis finns som en slutlig produkt i arbetets slutdiskussion.

2.4 Resultatens tillförlitlighet

Svenning (1999) menar att en undersökning kan vara mer eller mindre verklighetsförankrad. Syftet av undersökningen dikterar även valet av metod. I vårt fall valde vi en kvalitativ studie vilket var mest rimligt utifrån en validitetssynpunkt. Validiteten handlar dels om hur projektet läggs upp och om frågorna ställs till rätt grupper av människor, dels handlar det om att generalisera från ett urval till en population och kunna relatera detta till en allmän teori (ibid.). Nackdelen med att använda sig av kvalitativa intervjuer i stället för kvantitativa är att reliabiliteten blir lägre då undersökningen inte representerar befolkningen i statistiskt mening samt att alltför öppna frågor kan vara svåra att bena upp och analysera (Trost, 1997). Vi är medvetna, som vi nämnt tidigare, att vårt urvalsunderlag inte är representativt för hela befolkningen och därmed inte indikativt för alla kvinnors förhållningssätt till alkohol under graviditeten. Utifrån en reliabilitetssynpunkt är det osannolikt att en annan undersökning med samma syfte och samma metod skulle uppnå samma resultat (Svenning, 1999). Trost (1997) anser att det inte går att värdera en kvalitativ studie utifrån samma princip som en kvantitativ.

Vid en kvalitativ studie är stävan att förstå vad respondenten menar eller hur de uppfattar en företeelse. Detta skall senare analyseras och tolkas vilket betyder att vi som analyserar detta material måste kunna förhålla oss neutrala till ämnet. Detta har vi försökt att göra dock är vi medvetna att våra egna värderingar har varit en del av varför vi valt just detta ämne och varför vi valt just de frågeställningar vi har.

För att försäkra oss om validiteten i det insamlade materialet är det viktigt att alla intervjuerna sker på ett likartat sätt (ibid.) Vi har vi valt att intervjua kvinnorna i deras hem eller i liknande miljö. Vi har försökt att inte ställa ledande frågor utan i stället strävat efter att låta intervjupersonerna utveckla sina egna tankar. Samtidigt kan vi aldrig vara säkra på effekten våra frågor och vår närvaro har haft på respondenternas egna värderingar och vilja att delge sina innersta tankar.

2.5 Etiska övervägande

Det är viktigt att alltid beakta respondentens integritet och värdighet både vid första kontakten, vid intervjutillfället samt senare under det fortsatta arbetet med det insamlade materialet. Med tanke på att några av intervjupersonerna har uttryckt önskemål om att läsa det färdiga arbetet, är det särskilt angeläget att vara försiktig med att inte skriva sådant som kan vara sårande för individen. Det är oundvikligt att intervjupersonen själv känner igen sig vad man dock måste beakta i redovisningen av intervjun är att ingen annan i hennes omgivning gör det (Trost, 1997).

Redan vid första telefonkontakten med de tilltänkta respondenterna klargjorde vi kortfattat motivet bakom intervjuerna. Vid själva intervjutillfället gavs det ytterligare information varvid samtliga respondenter åter igen fick beskrivning av syftet med arbetet. Vidare efterlyste vi deras godkännande för att kunna spela in intervjun, och slutligen informerade vi om att de i alla lägen var i sin fulla rätt att avbryta intervjun om de inte skulle önska att fortsätta. I likhet med vad Trost (1997) säger fann vi i början vissa svårigheter i att förklara syftet med arbetet utan att delge för mycket som kunde påverka och styra intervjupersonens egna värderingar. I grunden kan vi dock aldrig vara säkra på att respondenten redovisade för sina egna åsikter eller om vi på något sätt påverkade dem. Vi var också medvetna om att vissa frågeställningar kan vara känsliga och framkalla minnen som är svåra för respondenten (ibid.). Detta, anser vi, har det dock inte getts några uttryck för och en av förklaringarna till detta är enligt vår uppfattning att samtalen inte direkt kretsade kring deras personliga alkoholkonsumtion under graviditet och moderskap. Snarare har vi funnit att många av respondenterna självmant relaterade frågorna till sig själva och sin egen konsumtion och inte alltid hade lika lätt att beskriva hur de upplevde andra gravida/nyblivna mammors alkoholkonsumtion.

2.6 Källkritik

Det finns en uppsjö av forskning om mäns och kvinnors alkoholbeteende men väldigt lite är skrivet om just kvinnors förhållningssätt till alkohol under graviditet och moderskap. Vad vi fann var olika forskningsrapporter som belyste kvinnors alkoholkonsumtion genom tiderna samt alkoholens påverkan på fostret. Repstad (1999) menar att samhällsforskning som handlar om sociala drivkrafter och förändringar är intressanta men dessvärre är de ofta även nyanserade av antingen forskarens egna värderingar och intresse eller den organisation som ligger bakom den. Detta är vi mycket medvetna om speciellt när det gäller medicinska forskningsrapporter som exempelvis av Mona Göransson. Denna rapport anser vi är influerad av den rådande medicinska forskningen omkring FAS samt den socialpolitiska ideologin om nolltolerans. Vi har även låtit oss inspireras av debatten kring alkohol och graviditet som pågått i Dagens Nyheter under bland annat 2004 och 2005. Dock kommer detta material inte att ingå i vårt arbete som en underbyggande källa men vi vill ändå ta ställning till dess tillförlitlighet enligt följande. Vad som kan känneteckna denna typ av debatter är att de bland annat utgörs av sekundärkällor och även författarnas egna värderingar och uppfattningar. Därmed är det nödvändigt att iaktta försiktighet när det gäller informationens tillförlitlighet (Repstad, 1999). När det gäller Eriksens forskning som bland annat utgörs av historiska källor, kan de bli missvisande då den ursprungliga källan kan ha blivit misstolkad, omtolkad eller uppfattas på ett annat sätt än textens författare ursprungligen hade menat (ibid.).

3 Tidigare forskning

I detta kapitel ska det redovisas för tidigare forskning vilken kommer att utgöras av ett urval som tangerar uppsatsens problemområde. Detta med anledning av att det inte har varit möjligt att hitta tidigare forskning som behandlar samma problemområde som vi valt att undersöka. Inledningsvis sker detta genom en redogörelse för synen på manligt och kvinnligt alkoholbeteende, utifrån några olika forskares perspektiv. Fortsatt följer bilder av ”den goda modern” respektive ”den goda fadern” och slutligen ett avsnitt om alkoholskador.

3.1 Synen på manligt och kvinnligt alkoholbeteende

I artikeln *Tillbaka till 1800-talet* i *Forskning och Framsteg* Nr 1 (jan - feb 2006) skriver redaktören och vetenskapsjournalisten Henrik Höjer att enligt en ny forskning från CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning), är det kvinnor under 25 år som dricker mest alkohol i Sverige. Familjebildning blir mindre betydelsefull och relegeras till framtiden vilket sträcker ut den ungdomliga livsstilen högre upp i åldrarna. Dessa förändringar i alkoholvanorna, menar Karin Helmersson Bergmark (2005) docent i sociologi, är en produkt av det moderna välfärdssamhällets individualisering av individen, där trender, normer och värderingar varierar och omformas i symbios med de teknologiska välfärdskapande framstegen. Detta instämmer universitetslektorn Fredrik Spak (2001) med, som menar att sedan avskaffandet av motboken 1955 har alkoholkonsumtionen bland svenskarna varierat beroende på trenden. Han säger att efter den initiala konsumtionsuppgång som skedde fram till 1973 ändrades tendensen, vilken fick som följd att det blev en minskning av alkoholkonsumtionen fram till 1984. Efter det var det relativt stabilt ända fram till ’90-talet, varefter totalkonsumtionen har stigit markant. Författaren menar vidare att den största alkoholkonsumtionsökningen har skett bland kvinnor, sett utifrån hela denna period (ibid.).

Även om moraliseringen kring alkoholvanorna, i dagens samhälle, håller på att luckras upp finns det fortfarande en markant skillnad vad gäller synen på mäns respektive kvinnors alkoholintag. Självförverkligande och strävan efter njutning anses inte lika för män och kvinnor (ibid.). Leg psykologen Sven-Erik Albörn (1997) förklarar att även då normerna och könsrollerna har förändrats och att män och kvinnor idag lever under någorlunda liknande förhållanden, är fortfarande grundsynen på kvinnans alkoholkonsumtion ett derivat av samma normsystem vi hade på 1900-talet. Mannens legitimitet att dricka sprit på helgerna baseras på den arbetande mannens rätt till avkoppling vilken kvinnan inte hade tillgång till. Utifrån den traditionella normen skall kvinnans rekreativmönster styras. Det innebär att berusning som inte sker i kontrollerande former och i mindre mängd skall förkastas och fördömas. Dryckesvanorna har förändrats men inte normen som på hårdare sätt socialt stigmatiserar kvinnan som överbrukar eller missbrukar. Därför känner kvinnan som överkonsumerar större social skam och skuld än män. Kvinnan indoktrineras i rollen som vårdaren, huvudansvararen

för familjen och upprätthållaren av samhällsmoralen (ibid.). Kvinnans position i samhället är således fortfarande bunden till värderingar som utnämner henne till familjens sammanhållandefaktor, ”den goda modern” som skall vara fläckfri och återhållsam (Alborn, 1997). Den kvinna som hamnar i missbruk internaliserar samhällets stämpling och ser sig själv som misslyckad, mindre värd, smutsig och en dålig moder (Hilte, 2005).

Historiken Sidsel Eriksen (1999) menar att det finns en normgivande uppfattningen om att kvinnors låga alkoholkonsumtion genom tiderna skulle vara ett normalt beteende och kopplat till kvinnans biologiska uppbyggnad. Eriksen bestrider detta men säger visserligen att kvinnor rent fysiskt inte kan inta lika stora mängder alkohol som män, men att detta inte är den faktiska anledningen till samhällsuppfattningen att kvinnan skulle vara återhållsam i sin alkoholkonsumtion. Hon menar istället att det är en socialt konstruerad myt som präglat vår syn på kvinnan generellt de sista tvåhundra åren. Eriksen säger sig också få stöd av andra forskare, som antropologen Mary Douglas och historiken Troels-Lund, vilka anser att kvinnans alkoholkonsumtion är beroende av den rådande sociala normen (ibid.). Det vill säga att tidsålderns norm determinerar vilka förväntningar samhället har på mäns och kvinnors roller och på så vis även alkoholbeteendet. Hon fortsätter med att säga att industrialismen skapade en ny samhällstruktur med nya sociala problem som följd. Männen alkoholbeteende blev ett samhällsproblem som måste bekämpas i de växande industristäderna. Svaret på mannens alkoholbeteende blev den socialt konstruerade förebilden av den återhållsamma kvinna som skulle vara en motpol för den extroverte alkoholkonsumerande mannen. Därmed skapades symbolen av vad det innebar att vara feminin och maskulin (som visas i tabell 1) (ibid.). Vi ber här läsaren notera att vi valt att låta författarens engelska termer stå kvar enligt ursprungsmaterialet. Anledningen till detta är att vi därmed säkerställer att det inte sker en bristfällig översättning med kvalitetsförsämring eller felaktigheter som följd.

Gender Role Alcohol Consumption	Old female Role	Old male Role
Sobriety	Strong Pure, honourable and feminine	Weak Impotent and powerless
Drinking	Weak Licentious and lecherous	Strong Robust and manly

Tabell 1. Alcohol as a gender symbol c. 1900.
(Eriksen, 1999. Sidan 3.)

Alkoholkonsumtionen blev sålunda könsrolls-baserad och det var normen som tillät det ena könet att dricka medan det andra skulle vara avhållsamt. Kvinnor som rebellade mot denna kontroll av deras beteende och könsidentitet genom att antingen dricka privat eller offentligt

blev kraftigt socialt sanktionerade (Eriksen, 1999). Eriksen (ibid.) menar att den värdering vi har idag om kvinnlig alkoholkonsumtion kan härledas till den feministiska rörelsen som under 1970-talet förespråkade kvinnors rättigheter att dricka alkohol. Den alkoholkonsumerande kvinnan började då kopplas samman med synen av den självständiga kvinnan. Även synen på mannens alkoholkonsumtion har förändrats och idag ser man den återhållsamma mannen som karriärmedveten och som att ha sin situation under kontroll medan mannen som överkonsumerar ses som svag och maktlös (se tabell 2) (ibid.).

Gender role Alcohol consumption	New female role	New male role
Sobriety	Weak Self-sacrificing, devoted and traditional	Strong Self-controlled and career-conscious
Drinking	Strong Independent, secure and self-confident	Weak Spineless, Powerless and impotent

Tabell 2. *Alcohol as a new gender symbol c. 2000.*
(Eriksen, 1999. Sidan 18.)

En intressant aspekt av Eriksens resonemang vilken vi framöver kommer att diskutera närmare, handlar om i vilken utsträckning hon innefattar även blivande eller nyblivna mödrar i sina modeller över vad som karakteriserar kvinnligt beteende i förhållande till alkoholkonsumtion.

3.2 ”Den goda modern”

Professor Yvonne Trulsson (1998), anser att den mening människor förknippar med sitt liv och de känslor de upplever inte bara är något materiellt, utan även har ett symboliskt värde. Tittar vi på moderskap, handlar det inte enbart om de faktiska förhållandena som råder mellan mor och barn utan även om de kulturella värden som moderskapet representerar. Definitionen av själva moderskapet utesluter således inte hennes egna personliga upplevelser av att vara mamma. Dock är det viktigt att samtidigt se moderskapet utifrån det sociala sammanhang som det ingår i. Moderskapet har betydelse för kvinnans identitet och sociala position av den orsaken att en vanlig föreställning är, att en kvinna måste vara mor för att vara en riktig kvinna. Bilden av ”den goda modern” följer de socialt angivna värdena och präglar hur kvinnor ser på sin egen och andra kvinnors modersroll (ibid.). Misslyckandet att leva upp till modersidealet och på så vis ses som en dålig moder kan leda till social degradering (Heap & Ross, 1992).

Enligt Abbot och Wallace (1998) kan man skilja mellan den biologiska förmågan att föda barn och den sociala roll som moderskapet ger upphov till. Författarna belyser att det kan

handla om att i och med att det är kvinnor som föder barnen, så faller det på deras lott att ta hand om dem. Wallace och Abbot citerar Miriam David som uttalade att moderskapet är ett socialt begrepp medan faderskapet är ett nästintill omedvetet fenomen (ibid.). Faderskapet utgör i teorin hälften av föräldraskapet men hur står det i realiteten till samhällets syn på mannen som fader egentligen? Låt oss se i nästa avsnitt.

3.3 ”Den goda fadern”

I motsats till kvinnan har mannen inte förknippats med sin roll som fader när det gäller hans identitet och roll i samhället. Enligt etnologen Charlotte Hagström (1999), är faderskapet som sådant eller mannens förmåga att vara en bra pappa, inte grundläggande beståndsdelar av den maskulina identiteten. Dock hävdar Hagström att barn och familj har kommit att framstå som allt viktigare komponenter i männens tillvaro idag. Vidare menar författaren att yrkesliv och karriär som förr har varit medelpunkten i mäns liv och kännetecken för deras maskulinitet, inte längre har samma framstående betydelse. Hagström (1999) belyser att det idag finns en önskan från fäderna att skapa en nära och förtrolig relation till sina barn. Om vi knyter an till resonemanget i avsnittet ovan avseende att faderskapet kan kännetecknas av en omedvetenhet, kan Hagströms tankar vara ett tecken på att denna omedvetenhet så smått börjar luckras upp och därmed ge plats för ett mer medvetet förhållningssätt.

3.4 Alkoholskador

Från att ha diskuterat moder- och fadersroller ska vi nu bekanta oss med ett par av alkoholens mörka sidor. Inledningsvis kommer ett urval av den rådande alkoholforskningen avseende direkta alkoholskador att presenteras. Därefter följer ett motsvarande material avseende indirekta skador av alkohol i bemärkelsen mäns våld mot kvinnor under graviditeten. Anledningen att vi tar upp detta är inte att vi ska diskutera om det är farligt eller ej för fostret om modern dricker alkohol under graviditeten men snarare att belysa bakgrunden till den rådande uppfattningen inom vården.

3.4.1. FAS

Synen på alkohol och graviditet har förändrats genom tiderna och idag anses alkohol och graviditet inte höra ihop, säger Ulf Rydberg (1995) professor i beroendelära. Det var så sent som i början av 1970-talet som en mera systematisk forskning om alkoholrelaterade skador på fostret genomfördes i Seattle och började tas på allvar. Innan FAS, (fetal alcohol syndrom), blev allmänt vedertaget ansågs det att varken rökning eller alkohol skadade fostret. Studier som utfördes mellan 1973-84 visade att ca 1 av 1000 födda barn i Sverige löper risk att födas med FAS. Enligt dessa kan moderns konsumtion av en halv flaska vin om dagen, speciellt under den första tre månaderna, resultera i att fostret kan ta skada. Alkoholen påverkar barnets

utveckling såväl kroppsligt som psykiskt. Några typiska särdrag är koncentrationssvårighet och motorisk oro, sänkt intelligenskvot samt svårighet att uppfatta rymdförhållanden. Dock är det inte alla barn till mödrar som konsumerar alkohol som utvecklar FAS (Rydberg, 1995).

Enligt barnmorskan och forskaren Mona Göransson (2004) fortsätter 30 % av de gravida kvinnorna att dricka alkohol under graviditeten. Detta menar hon är en följd av den nya generella attityden mot alkohol som råder i samhället idag. Kvinnor väljer att skaffa barn allt högre upp i åldrarna och har då redan etablerat ett alkoholbeteende som sen sitter kvar även under graviditeten. Samtidigt anser författaren att barnmorskor inte har tillräckligt med användbart screening material för att kunna identifiera de gravida kvinnor som befinner sig i riskzonen för att konsumera alltför mycket alkohol. Hon menar att den kontrollen som barnmorskor gör enligt direktiver under de första tre månaderna samt under vecka 32 av graviditeten, inte är tillräckliga. Göransson säger vidare att enligt hennes undersökning upplever barnmorskorna att de inte får tillförlitliga svar från de gravida kvinnorna om deras alkoholkonsumtion under graviditeten. Det är dock värt att notera att fokus ligger på kvinnors alkoholkonsumtion medan pappors alkoholkonsumtion inte är en fråga som prioriteras av MVC (ibid.).

3.4.2 Våld under graviditeten

Anledningen till att vi har inkluderat detta avsnitt om våld i nära relationer är för att ge läsaren en vidare uppfattning om hur det ser ut i samhället. Vidare har det varit vår avsikt att med utgångspunkt i vårt empiriska material, belysa i vilken utsträckning barnmorskan berör detta ämne varför vi här behöver en kortfattad presentation för att kunna förhålla oss till ämnet.

Professor och överläkaren Gun Heimer (2004) från Rikskvinnocentrum Akademiska sjukhuset samt hennes kollegor fil.kand. Barbro Posse och distriktsläkaren Elisabeth Tönnesen skriver om kvinnors utsatthet för våld från sina partner under graviditeten. De menar att könstillhörigheten blir extra tydlig just under kvinnans graviditet på grund av att det uteslutande är kvinnorna som kan föda barn. Samhället ställer idag krav på mannens delaktighet under och efter graviditeten. Det handlar om den vedertagna ideologin om att i ett jämlikt parförhållande ska parterna dela på ansvaret för hushåll och barn. Denna lovvärda föreställning, menar författarna, kan vara aktuell i jämförelsevis normala förhållanden men inte i de hem där det förekommer våld mot kvinnan (ibid.). Katarina Johansson och Peter Wirbing (2001) anser att det finns en klar och tydlig koppling till alkohol och våld i nära relationer. Heimer och hennes kolleger menar att det är vården som måste ta sitt ansvar och utarbeta bättre rutiner (2004). Anledningen till att inte gravida kvinnors sociala situation blir uppmärksammas i vården är att vårdpersonalen inte har den grundläggande kompetensen och insikten i dessa frågor. Många kvinnor blir aldrig tillfrågade om det förekommer våld eller alkohol i familjen (ibid.).

I sin avhandling skriver Kristina Stenson att det finns åtskilliga anledningar varför barnmorskor inte frågar kvinnan om det förekommer våld i parrelationen (2004). Det dominerande svaret barnmorskorna angav var att det största hindret utgjordes av att själva ämnet uppfattades som alltför känsligt. Stenson hänvisar till en studie gjord på samtliga barnmorskemottagningar i Uppsala under ett halvår 1997/98. Under denna period tillfrågades alla gravida kvinnor som skrevs in om deras erfarenheter av våld före, under och efter graviditeten. Frågorna ställdes vid tre tillfällen av kvinnans barnmorska vid besök. Av de tillfrågade angav 3 % att de utstått fysiskt våld från en närstående året före eller under graviditeten, medan 1,3 % under graviditeten (ibid.).

4 Teoretisk referensram

I varje vetenskapligt arbete finns det en önskan att hela tiden utveckla en bättre förståelse för de frågeställningar man arbetar med (Holme & Solvang, 1997). Enkla teorier kan underlätta när man på ett systematiskt sätt ska försöka förstå samhälleliga eller individuella förhållanden (ibid.) Syftet med att använda sig av en teori är att den ger oss möjligheten att beskåda verkligheten utifrån ett annat perspektiv. Komplexa sociala strukturer, processer och relationer kan preciseras och beskrivas på ett nytt språk som relativiserar vardagsförståelsen. Teorier hjälper oss att inse sammanhang och skapa förståelse för sociala förhållanden (Brante, red, 2003).

Inledningsvis presenteras delar av socialisationsteorin utifrån olika perspektiv. De olika utvalda delarna av socialisationsteorin som könsrollsocialisation, primär - och sekundärsocialisation kommer att utgöra stommen i vårt kommande analysarbete. Som ett komplement till denna teoretiska referensram kommer vi bland annat att gestalta delar av den franska postmodernistiske mediatänkaren och författaren Jean Baudrillards tankegångar om massmedia (Giddens, 2003).

4.1 Socialisation

Socialisation är som tidigare nämnt en process där individens personlighet och identitet formas och lärs in vilket innebär att individen inte enbart är en produkt av genetisk härkomst. Med utgångspunkt i teorier om socialisation finns det långt fler aspekter och ett större antal socialisationsagenter än vad vi har valt att använda oss av i vårt arbete. Anledningen till detta är att vi endast har ett begränsat utrymme varför vi har valt att ta med dem som vi anser vara mest användbara i vårt sammanhang.

4.1.1 Det strukturfunktionalistiska perspektivet

Inom det *strukturfunktionalistiska perspektivet* innebär socialisation att individen lär sig att uppföra sig i likhet med den äldre generationens värderingar och förväntningar. Barnet lär sig vad som är rätt och fel både genom föräldrarnas tydligt formulerade godkännanden eller föreskrifter samt mindre tydliga verbala påståenden, ansiktsuttryck, gester och kroppshållning. Alltså, vi lär oss att bli den vi är så att vi kan vidmakthålla balansen i det sociala systemet (Giddens, 2003). Enligt Durkheim, menar Guneriusen (1999), är socialisationens viktigaste funktion att skapa konsensus avseende normer och värderingar för att bibehålla den sociala strukturen. Individen socialiseras in i en *roll* och lär sig vilka normer och förväntningar som gäller för henne och andra. Den personen som *avviker* från normen bemöts med *negativa sanktioner* medan den som lever upp till dem belönas med positiv respons (ibid.). Sanktioner

kommer dock till sist att vara överflödiga då individen internaliserar den rådande normen och handlar därefter. Utifrån det funktionalistiska synsättet bär avvikaren inte själv skulden för sitt missanpassade beteende men snarare är avvikelsen kopplat till bristande socialisation. Socialisationen är inget som är statiskt, den pågår livet ut både genom den primära – och sekundära socialisation (Brante, red. 2003).

4.1.2 Den primära socialisationen

Den primära socialisationen är en process som äger rum under barnets tidigaste levnadsår. Familjen är den viktigaste förmedlaren av de kulturella normer och värden som barnet måste assimilera för att kunna tyda det samhälle den lever i. Den innebär också att lära sig förmågan att tolka och uppfatta olika former av *kommunikation*, som exempelvis språkliga signaler från omgivningen men också att kunna respondera och sända de riktiga svaren. Medlemmarna i primärgruppen skapar genom frekventa och stabila kontakter en stark känsla av samhörighet (Brante, red. 2003). Parsons (1952) menar att primärgruppens täta och nära relation utgör en möjlighet att genom oavbruten, formbar anpassning av medlemmarnas förväntningar på varandra skapa kontroll. Medlemmar som inte följer gruppens normer och regler blir sanktionerade genom antingen hot om att bli utstötta eller genom gliringar, hån och förtal. Senare i livet kan till exempel arbetskamrater eller vänner vara en primärgrupp som frambringa nya föreställningar, normer och värderingar (ibid.).

4.1.3 Könrollsocialisation

En specifik roll som bland annat lärs in genom socialisationsprocessen i den primära gruppen är *könnsrollen*. Barnet lär sig via de så kallade socialisationsagenterna, vilka i detta fall förutom familjen även utgörs av bland annat massmedia, att definiera sitt eget genus – eller könroll. Socialisationsagenternas definition av genus internaliseras av barnet som lär sig vilka förväntningar som stämmer överens med barnets kön (Giddens, 2003). Således kan socialisationsprocessen ses som en förstärkare av den rådande idealbilden i samhället för vad som är manligt och kvinnligt (Hirdman, 2001).

Strukturfunktionalisterna anför till motsatts från *feministiska forskare* (exempelvis Sylvia Walby och Yvonne Hirdman) att könrollsocialisationen är viktig för barnet då det behöver kunna skilja på feminint och maskulint för att kunna vidmarkhålla den sociala ordningen. Enligt detta synsätt föds barnet med ett bestämt biologiskt kön för att senare utveckla sin könroll/genus som i sin tur är kulturellt skapat. Barnet socialiseras i att tänka maskulint och feminint och identifiera sig i de normativa attributen som dess kön determinerar. Alltså lär flickor sig att bli och tänka som flickor genom att vi sanktionerar dem som uppvisar maskulina drag. Samma gäller för pojkar som tidigt får lära sig att till exempel inte gråta då

det bara är flickor som tillåts detta. Strukturfunktionalister framställer att könsrollsocialisationen skapar mans- och kvinnoroller som är komplementära och likställiga (Giddens, 2003).

Feministiska forskare förhåller sig kritiska till det strukturfunktionalistiska synsättet och anser att socialisationen förstärker det redan befintliga patriarkatet och därmed mannens herravälde över kvinnan (Abbott & Wallace, 1998). Eller som Karin Widerberg (1999), professor i sociologi, uttrycker det, att könsrollsocialisationen binder kvinnan till underlägsenhet gentemot mannen och används som ett medel för att diskriminera kvinnan. Hon säger vidare att könsrollen är en tagen roll som är knuten till kulturella normer och förväntningar. Hirdman (2001) menar att, när vi blir vuxna, kommer könsrollsdelen att innebära att båda könen kommer att sträva efter specifika tillgångar som den andra parten besitter. Med andra ord kompletterar de varandra i det avseende att mannen söker *sybios*, det vill säga ett samliv med kvinnan medan kvinnan söker efter den frihet som mannen har. Alltså betyder detta att båda könen är bundna till den socialiserade könsrollen (ibid.).

4.1.4 Sekundär socialisation

När individen senare i livet träder in i ungdomen och fortsätter in i vuxen ålder, tar den *sekundära socialisationen* vid. Individen lär sig vilka normer och värden som är viktiga inom olika samhällsinstitutioner som exempelvis skolan, myndighetsorgan, organisationer och arbetslivet. Den enskilde lär sig vilka färdigheter som förväntas av henne för att kunna utöva olika typer av uppgifter. Sekundär socialisation inträffar när individen träder in i nya områden som gymnasiet, högskolan eller nytt jobb. Den betecknar även åldersbestämda övergångar eller tagande av nya roller som hustru, moder eller fader. Inom sekundär socialisation präglas förhållandena ofta av en viss distans eftersom personerna i högre eller lägre grad är utbytbara (Giddens, 2003).

4.2 Massmedia

Den franske postmodernistiske författaren Jean Baudrillard menar att effekterna av de moderna massmedierna både skiljer sig och är mera djupgående än effekterna av någon annan form av teknologi. Tv representerar inte bara verkligheten för oss, den definierar den. Baudrillard anser att verklighet blir en *hyperverklighet* då den information människan tar till sig om hur den yttre verkligheten ser ut förmedlas genom bilder från elektronisk media. Denna hyperverklighet består av ett samspel mellan människors beteende och medias ord. Den skapas av *skenbilder* som får sin mening bara från andra bilder och uppfattningar men som inte är grundade i den yttre verkligheten. Likartat blir individens föreställningar om och förväntningar på sig själv och andra definierad utifrån den hyperverklighet om

rollförväntningar som massmedia projicerar (Giddens, 2003). Motsvarande talar Thomas Johansson (1999), docent i sociologi, om relationen mellan populär – och mediekultur och identitet. Han anser bland annat att massmedierna påverkar både formen och innehållet i den sociala interaktionen och identitetsskapandet. Vad han menar är att massmedierna sätter en agenda för interaktionens former som individen tar till sig och sen återskapar i olika variationer. Vi talar här om exempelvis uppfattningar om kroppsideal, symboliska uttryck och olika stilar (ibid.). Idealbilden av ”den goda modern” kan på detta vis omdefinieras och återskapas i olika variationer. Johansson (1999) fortsätter med att säga att media påverkar även vilken information, kunskap, tankar och värderingar som sprids globalt över hela jorden och som spelar en avgörande roll i identitetsskapandet i dagens samhälle (ibid.).

Till skillnad från Baudrillard menar John Thompson (1995) att mediernas inflytande över människans identitet – och verklighetsskapande inte på något vis behöver vara dominerande. Den moderna massmedian ger människan tillgång till ett ständigt flöde av information men fråntar inte individen rätten till kritiskt tänkande. Budskap som förmedlas genom massmedia kan tolkas, återberättas, omtolkas, eller kritiseras. Genom att budskap rutinmässigt assimileras formar och omformar individen ständig sina kunskaper och värderingar och utvidgar på så vis sin erfarenhetsvärld. Dessvärre, menar Thompson (1995), att istället för att granska massmedias budskap är individen i allmänhet en alltför passiv mottagare av informationen som urskillningslöst assimileras och godtas (ibid.). Giddens (2003) anser istället att media är en spegelbild av samhället och därmed är de värderingar som projiceras ut från medierna en del av den redan befintliga samhällsnormen.

5 Presentation av intervjupersonerna

I detta avsnitt kommer vi kortfattat att presentera de tolv intervjupersonerna. Presentationen har gjorts som en gemensam framställning. Anledningen till detta är att fokus inte ligger på att jämföra deras svar med deras respektive bakgrund, utan snarare på att försöka belysa vilka faktorer som påverkar deras inställning. I den fortsatta framställningen kommer citat från intervjuerna att vara kodade med en bokstav från A-L.

Respondenterna utgörs av tolv kvinnor i olika åldrar. Den yngsta är 25 år medan den äldsta är 40 år. Fem av respondenterna är mellan 25-30 år och de resterande sju är över 30 år. Fyra av respondenterna har växt upp i stor eller medelstor stad i södra Sverige. Fyra uppger att de under sin uppväxt varit bosatta i förorter. Med undantag av en respondent, som växt upp på landet i Norge, har den sista tredjedelen av intervjupersonerna sina rötter ute på den svenska landsbygden. Samtliga intervjupersoner har gymnasiekompetens. Tre har en form av yrkesutbildning (läkarsekreterare, undersköterska och inom reklam) medan åtta av respondenterna är högskoleutbildade. De högskoleutbildade utgörs av en förskolelärare, två socionomer, en musiklärare, en civilingenjör, en kemist, en ekonom samt en sjukgymnast.

Idag är flertalet bosatta i mindre samhällen i Skåne. Tre bor i mindre eller mellanstora städer. Två tredjedelar av intervjupersonerna har ett barn vardera medan resterande har två barn. Samtliga respondenter är sammanboende med barnets eller barnens far. När det gäller i vilket utsträckning respondenterna konsumerade alkohol under tiden fram till graviditeten, uppger det stora flertalet att de drack alkohol enbart någon gång per månad. Tre av de tolv intervjuade kvinnorna sade att de hade druckit varje helg och då konsumerat en del alkohol.

6 Resultat och analys

Efter att ha bekantat oss med respondenterna går vi vidare till resultat och analys av intervjumaterialet. De två avsnitten har kombinerats och kommer att presenteras som en sammanhängande enhet i de följande avsnitten. För att göra materialet så lättillgängligt som möjligt har kapitlet delats in i två teman som i sin tur har delats upp med hjälp av ett antal underrubriker. De två centrala teman utgörs av ett individ- och ett samhällsperspektiv. Dessa två perspektiv kännetecknas av att de med hjälp av olika glasögon betraktar ett fenomen från skilda infallsvinklar. Det ena perspektivet ser skarpt på individen och dennes omedelbara sociala omgivning. När vi sedan vill titta närmare på de samhälleliga betingelser och förhållanden som bildar ramar för det individuella samspelet, använder vi oss av ett samhällsperspektiv (Giddens, 2003). Avsikten med detta framgångssätt är att försöka skapa förståelse för vårt material på ett så nyanserat och varierat sätt som möjligt. Förutom att applicera våra analysredskap på det empiriska materialet kommer vi fortlöpande att knyta an till uppsatsens tre frågeställningar som lyder enligt följande:

- Vad kännetecknar kvinnornas ställningstagande till alkohol i förhållande till graviditet och moderskap i deras berättelser?
- Vilka möjliga bakomliggande faktorer till kvinnornas förhållningssätt kan vi identifiera med hjälp av deras berättelser?
- På vilket sätt påverkar dessa faktorer kvinnornas inställning?

Slutligen är tanken inte att redovisa intervjuerna svar för svar, utan att sammanfatta respondenternas tankar och funderingar med utgångspunkt i de två centrala teman som analysen kretsar kring.

6.1 Ett individperspektiv

Med detta avsnitt inleds analysen genom att vi beskådar materialet utifrån det så kallade individperspektivet. I fokus är kvinnornas syn på sig själv och andra gravida eller nyblivna mammor i förhållande till alkohol. Diskussionerna kommer att kretsa kring idealbilden av ”den goda modern”, bilden av mormodern samt pappan och hans roll som fader i förhållande till alkohol.

6.1.1 Kvinnan

Det finns ingen som helst tvekan om att samtliga respondenter inledningsvis var av åsikten att alkohol inte är ett accepterat inslag i en gravid kvinnas tillvaro.

Alkohol och graviditet hör inte ihop (G)

Citatet ovan representerar i stor utsträckning denna bestämda åsikt och bakgrunden till detta ställningstagande kunde exempelvis handla om tankar kring risktagande. I följande citat får vi ett exempel på detta och intervjupersonen lyfter även fram tankar kring vad hon tycker om detta specifika beteende.

Jag tyckte att de som drack alkohol under graviditeten utsatte sina barn för fara.

Man ska inte bete sig på det sättet. Det är inte så man gör (G)

En intressant iakttagelse utgörs av det faktum att ett flertal respondenter på något sätt berörde mängden alkohol i sammanhanget. I samtalen framkom det så småningom, något indirekt, att deras åsikt om betydelsen av själva uttrycket ”att dricka”, utslöt att det i realiteten var fråga om den noll-tollerans som man annars gav uttryck för att man stod för. Med begreppet ”att dricka”, menade flertalet av kvinnorna mängder som överskred ett halvt till ett helt glas vin. Med utgångspunkt i detta skulle vi kunna se kvinnornas strikta inställning till alkohol och graviditet till att framförallt innefatta förhållanden där den konsumerade mängden alkohol, översteg den i kvinnornas ögon accepterade mängden. Nedan ser vi ett exempel på detta fenomen och får också ta del av tankar som knyter ihop den gravidas eventuella alkoholkonsumtion med attribut som tillhör bilden av en dålig moder.

Hade jag sett att hon druckit hade jag reagerat direkt, mer än ett glas vin hade jag tyckt att hon hade haft dåliga värderingar. Jag hade blivit upprörd över att hon hade tänkt mer på sig själv än barnet och kanske skadat barnet för resten av livet. Om jag själv hade druckit under graviditeten så hade jag känt mig som en dålig mamma, särskilt om jag gjort det på restaurang eller så. För så vet man inte hur folk tänkte när man är gravid och dricker ett glas vin. Skulle jag druckit ett glas vin hade jag gjort det hemma, inte ute på en restaurang. Hade varit rädd för folk skulle tycka om mig (B)

Det är vår uppfattning att i respondentens ögon är den gravida kvinnan som dricker mer än ett glas vin en egoistisk kvinna som kan tillfoga barnet livslånga skador. Samtidigt gör hon sig funderingar kring hur hon skulle ha gått tillväga, om hon hade druckit under sin egen graviditet. Hon kommer fram till att hon skulle ha sett till att dricka hemma för att på så sätt undvika offentlighetens tyckande och tänkande. Denna framgångsätt beskrivs även av en av de andra respondenterna:

...// jag tror att man undviker att dricka offentligt när man är gravid (F)

Vi föreslår att det kan finnas ett samband mellan intervjupersonernas sätt att beskriva sin syn på alkohol, graviditet och moderskap och samhällets sätt att se på manligt och kvinnligt alkoholbeteende. Enligt Bergmark (2000) finns det än idag en markant skillnad på sättet att se just manligt och kvinnligt alkoholbeteende. Kvinnan indoktrineras i rollen som vårdaren vilket innebär att hon har huvudansvaret för familjen och för att upprätthålla samhällsmoralen (Hilte, 2005). En konsekvens av detta kan bland annat vara att hon ska vara avhållsam från alkohol. Lyckas hon inte leva upp till dessa krav och förväntningar, är det nära till hands att hon kommer att se sig själv som misslyckad eller en dålig moder (ibid.). Således kan det vara så att respondenterna i själva verket beskriver hur en kvinna respektive man skall förhålla sig till alkohol utifrån rådande norm i samhället. En intressant iakttagelse i detta sammanhang är att det råder en diskrepans mellan tolkningen av vårt empiriska material och Eriksens tabell över synen på kvinnliga alkoholkonsumenter. Enligt diskussionen ovan förväntas den blivande eller nyblivna modern avhålla sig från alkohol, medan Eriksens beskrivning av den alkoholkonsumerande kvinnan på 2000-talet utgörs av attribut som exempelvis självständighet och självsäkerhet. Utifrån våra intervjupersoners beskrivningar av sin alkoholkonsumtion innan de blev gravida och mödrar föreslår vi att det kan finnas vissa samband med Eriksens resonemang. Så här berättade några av respondenterna:

...//... jag drack ganska rejält innan. Kanske en flaska vin i veckan. Har suttit mycket ute på barstolen. Men jag tänkte att jag skulle vara klar med barstolen innan jag skaffade barn. (F)

Innan jag blev gravid drack jag alkohol på helgerna som alla andra. Även inom min familj har förhållandet till alkohol varit ganska liberal. (G)

När det gäller krav och förväntningar på kvinnan som moder är det inte bara beteendet i förhållande till alkoholen som det ställs krav på. Några av intervjupersonerna uttryckte hur de upplever vad som förväntas av dem i samhället idag.

Samhället ställer krav via normer som säger nytt hus, två barn och man blir mer ifrågasatt. Går man mot strömmen måste man ha ett bra svar. När BVC tyckte att jag skulle sluta amma på natten kände jag att det var fel men gjorde det ändå, kanske för att vara duktig. Sedan funkade det inte och jag gjorde som jag själv ville. Men det var lite som ett nederlag att säga till sköterskan. De har ju trots allt makt! (A)

Extrema krav över lag i samhället angående barnutrustning och barnvagnar och så. Det finns tv program som är väldigt Stockholmsorienterade. En helt annan livsstil. Även i mammagruppen är vissa upplädda och urtjusiga bara för att vi träffas en stund (F)

God mamma är alert, sportig, joggar gärna med vagnen. Typiska mödrar som kan shoppa med barnet, fikar. Har med barnet överallt, fixar och donar hemma. Äter nyttigt och inte röker eller dricker alkohol. Inte röker framför allt. Detta är idealet! (L)

Vi återgår till intervjupersonernas berättelser vari vi får ta del av en inledningsvis mycket bestämd hållning avseende alkohol och graviditet. Denna hållning förespråkar närmast nolltolerans i förhållande till alkoholkonsumtion för den blivande eller nyblivna modern. Senare i samtalen visar det sig att i realiteten kan det finnas en liten marginal att löpa på. Dock är existensen av denna marginal inget som officiellt förespråkas eller för den delen erkänns (Detta grundar vi på det som kvinnorna berättat om sin kontakt med MVC, se vidare under rubriken *Inskrivning på MVC*). Detta fenomen kan betyda att kvinnorna, sannolikt omedvetet, har ett förhållningssätt som strävar efter att leva upp till den rådande bilden av hur en kvinna/moder förväntas vara. Som Alborn uttrycker det, ska kvinnan vara fläckfri och återhållsam för att leva upp till de värderingar som är bundna till kvinnans position i samhället (1997). Avslutningsvis verkar det som om att kvinnornas åsikter i mångt och mycket grundar sig på att de förväntas leva upp till det ideal som är knutet till modersrollen i samhället. Baksidan av myntet ger intryck av att bestå av ett marginellt utrymme för att faktiskt kunna bryta mot normen och ta sig ett glas vin. Dock är det inget man gör inför publik av rädsla för eventuella sanktioner.

6.1.2 Mormodern

Går vi tillbaka ett steg på regenerationsstegen möter vi den blivande eller nyblivna moderns egen moder. Det finns i våra ögon all anledning att studera hur denna kvinna förhöll sig till alkohol och på vilket sätt denna hållning går att identifiera i det förhållningssätt vår tids nyblivna moder har. Inledningsvis kan vi redovisa att det råder en uppfattning bland respondenterna om att man på 1960-70-talet hade ett mer liberalt förhållningssätt till alkohol, graviditet och moderskap. En av intervjupersonerna beskrev detta fenomen och uttryckte att hon inte såg detta förhållningssätt som lämpligt.

Många berättade att på '60-'70-talet så var det många som drack under graviditeten och det tyckte jag inte var något positivt (H)

Denna uppfattning föreslår vi, stämmer väl överens med det som Ulf Rydberg belyser avseende hur synen på alkohol har förändrats genom tiderna. Rydberg betonar också att det först var på 1970-talet som mer systematisk forskning på allvar började ta fart (1995). Det kan därför enligt vår uppfattning vara så att den bristande forskning och kunskap som rådde under 60- och 70- talet medförde en hållning som innefattade att alkohol inte var en negativ faktor i förhållande till graviditet. Ett annat element, som enligt Eriksen (1999) har haft en betydelse för de alkoholnormer som rådde på 70-talet, var det faktum att det fanns en feministisk rörelse

som förespråkade kvinnors rättigheter att dricka alkohol. Eriksen menar vidare att 70-talets rörelser som förespråkade dessa frigjorda regler för kvinnors alkoholkonsumtion, ligger till grund för dagens syn på detta fenomen (ibid.).

I likhet med citatet ovan, framkommer det att intervjupersonen har en negativ syn på denna mera liberale hållning som rådde när hennes mamma fick barn. En av intervjupersonerna beskriver att även hennes mormor, det vill säga ännu en generation tillbaka, hade varit anhängare av en mer liberal inställning till alkohol.

Nej, jag visste bara att man inte skulle festa loss, men man kunde ta ett glas vin till maten var ok, men det visade sig senare att det inte var det. Denna information fick jag av mormor och mamma (K)

Respondenternas berättelser ger i vissa fall en bild av att den tidigare liberale hållningen har ersatts med en större medvetenhet, bland annat med anledning av de resultat som framkommit från forskning.

Mamma sa när vi växte upp, framför allt med rökning, var det en självklarhet att man rökte under graviditeten. För hon rökte under graviditeten och ett glas vin då och då spelade inte någon roll. Men de hade nog reagerat om jag hade druckit (under graviditeten) för man är mera upplyst idag om skadorna som kan uppstå i samband med alkohol (L)

Dock var det ett par mormödrar som enligt intervjupersonerna inte hade varit anhängare av den rådande synen på alkohol.

I vår familj har det alltid varit en självklarhet att man inte dricker alkohol under graviditeten. Både mamma och mormor uttalade detta öppet under min uppväxt (G)

I ljuset av denna diskussion är det vår uppfattning att det bland dagens nyblivna mödrar verkar finnas en negativ syn på den liberale hållning till alkohol och graviditet som varit kännetecknande för generationen före dem själva. Detta i bemärkelsen att dessa mormödrar inte levde upp till våra tiders krav och förväntningar på idealmodern och att de därför avviker från dagens gängse norm. Detta resonemang menar vi kan hjälpa oss att förstå varför respondenterna överlag uttrycker sig negativt om sina mödrars tidigare hållning. Det kan ses som om att de då avvek från vad vi idag anser är rätt och riktig vilket är ett beteende som en god moder inte vill knytas ihop med. Visserligen betonas det i några av samtalen att vi idag är mera upplysta vilket vi skulle kunna se som en möjlig förmildrande omständighet.

De nyblivna mammorna i vår undersökning har inte bara haft åsikter om sig själv och andra i samma situation, utan även om sina egna mödrar vilka i stor utsträckning har anammat dagens mera upplyste syn på ämnet. Med utgångspunkt i att rådande norm på 60- och 70-talen

utgjordes av en mer liberal hållning till alkohol och graviditet var de mormödrar som drack och rökte enligt våra respondenters beskrivningar ett uttryck för den norm så då var rådande. De skulle också kunna ses som exempel på anhängare till den feministiska rörelse som förespråkade kvinnors rätt att konsumera alkohol. På motsvarande sätt skulle de mormödrar som inte drack under graviditeten vara ett undantag från den tidens gängse norm. Vare sig mormodern hade varit konform till dåtidens rådande norm och alltså levt i tanken att alkohol och graviditet inte var en problematisk kombination, eller om hon hade avvikit från detta allmänt accepterade förhållningssätt, föreslår vi att mormödrarna antingen då eller nu utgör eller utgjorde ett avvikande beteende i detta avseende. Med andra ord kan vi tänka oss att det handlar om att det beteende som uttrycker konformitet inför den norm som för tiden råder, vare sig den accepterar alkohol i samband med graviditet eller ej, är ett uttryck för att kvinnan försöker leva upp till de krav och förväntningar som ställs på "den goda modern".

I detta sammanhang kan det vara fruktbart att belysa diskussionen utifrån ett socialisationsperspektiv. När det gäller såväl idealbilden av "den goda modern" som idealbilden av kvinnan är det vår uppfattning att det i respondenternas berättelser kan finnas tecken på att dessa roller överförs från generation till generation. Vi ser i intervjupersonernas berättelser att deras mödrar i stor utsträckning beskrivs som att ha levt enligt den norm som vi har antagit som rådande under 60- och 70-talet. Med tanke på att själva alkoholbeteendet hos våra respondenter inte i någon märkbar utsträckning verkar ha gått i arv från tidigare generation, kan vi se det som ett tecken på att synen på alkohol skiftar över tid medan de krav och förväntningar som ställs på "den goda modern", förblir de samma och att de förs vidare från generation till generation. Således föreslår vi att det gäller att leva upp till den alkoholnorm som råder här och nu för att inte riskera att avvika och därmed riskera att ses som en dålig moder.

6.1.3 Pappor

När det handlade om de blivande eller de nyblivna papporna och deras eventuella alkoholkonsumtion, var det tydligt att intervjupersonerna inte verkade ha lika uttalade tankar eller åsikter som de hade om kvinnorna.

Jag har nog inte tänkt på blivande pappors alkoholkonsumtion... (J)

En förklaring till att männen inte framhävs på samma sätt som kvinnorna i samtalen, kan enligt Wallace och Abbots (1998) resonemang, vara att mannen inte är kroppsligen direkt involverad i barnets födelse.

Jag tror att man accepterar det på ett annat sett, det är inte samma sak för det är inte han som bär på barnet (I)

Vidare belyser de två författarna att mannen enligt tradition inte heller är involverad i skötseln av barnet den första tiden. Wallace och Abbots menar också att i och med att det är kvinnor som föder barnen, så faller det på deras lott att ta hand om dem (ibid.). Vi föreslår att en konsekvens av detta kan vara att den nyblivna mammans liv förändras mer än den nyblivna pappans. Nedan beskriver en av intervjupersonerna att hon inte tänkt på de nyblivna pappornas eventuella alkoholkonsumtion.

Det har jag inte tänkt på, det är ju mest mammornas liv som förändras i alla fall det första året (F)

Denna beskrivning kan ses som att den nyblivna pappans eventuella alkoholkonsumtion inte ses som relevant för hans fadersroll. Detta med tanke på att det i citatet inte verkar finnas något uttryck för en negativ värdering av beteendet.

Stöd för detta resonemang finner vi bland annat i Sidsel Eriksens forskning (1999) om vad som är kvinnligt och manligt alkoholbeteende. I likhet med Eriksen finns det även andra forskare som hävdar att det är tidsålderns rådande norm som bestämmer vilka förväntningar samhället har på mäns och kvinnors roller och på så vis även deras respektive alkoholbeteende (Eriksen, 1999). Med andra ord kan den manliga könsrollen innefatta ett accepterat inslag av alkohol medan det motsatta råder för den kvinnliga könsrollen. Således kan det ses som ett godtagget uppförande att den blivande eller nyblivna pappan konsumerar alkohol utan att hans roll som varken man eller fader riskerar att kritiseras.

En annan intervjuperson skildrar att det är kvinnan som står som huvudansvarig för barnen och familjen samt att mannen inte har samma krav och förväntningar att leva upp till som kvinnan har.

Kvinnan är huvudansvarig för barnen och familjen, mannen har inte samma ansvar och kan göra lite som han vill, gå ut med sina kompisar, och de kvinnor som avviker från detta är inte goda mödrar. Kvinnan har mera krav på sig, en kvinna som är mor har mera ansvar medan mannen inte har samma press (I)

Med utgångspunkt i citatet ovan, menar vi att mannens beteende kan beskrivas som ansvarstagande i mindre grad och som rådande manlig norm medan den kvinna som inte lever upp till de förväntningar och krav som ställs på ”den goda modern”, är en avvikare. Således menar vi att det kan finnas tecken på att synen på den blivande eller nyblivna fadern,

respektive modern, grundar sig i att det råder olika normer för vad som anses kvinnligt och vad som anses som manligt beteende i förhållande till alkohol och moder- och faderskap. Knyter vi an till det resonemang som förs i avsnittet ”*Den gode fadern*”, vilket anför att faderskapet kännetecknas av en omedvetenhet, menar vi att det i nästa citat kan finnas en underton som beskriver just detta.

...//...tror inte att mannen har samma syn som kvinnan, de har inte samma moderskänslor och ser inte riktigt sambandet mellan bebisen och alkoholen (G)

Lite i kontrast till faderns till synes mindre ansvarsfulla roll i jämförelse med moderns, verkar dock en del av respondenterna beskriva tankar om delaktighet mellan parterna i det blivande eller nyblivna föräldraskapet.

Min man slutade dricka när vi blev gravida (L)

I följande citat får vi ett exempel på förväntningar av denna delaktighet och att det är en gemensam anpassningsprocess som ska ske.

Jag tycker att även papporna kan vara delaktiga när det gäller alkohol både under graviditeten men även första tiden efter. Hjälpas åt att dra ner på t.ex. alkohol. Att pappan också anpassar sig (B)

Sätter vi dessa två ovanstående citat i relation till Hagströms (1999) diskussion om att det idag har börjat synas tecken på att mannen utvecklas mot en större medvetenhet avseende sin fadersroll, är det vår uppfattning att våra intervjupersoners beskrivningar i viss utsträckning kan stödja dessa tankar. Vidare skulle citaten kunna ses som exempel på den vedertagna ideologin om att ett jämlikt parförhållande ska dela på ansvaret för hushåll och barn, som framkommer i Heimer, Posse och Tønnesens (2001) resonemang. En förlängning av dessa tankar menar vi kan hittas i Hirdmans (2001) resonemang om att det finns en strävan hos mannen att införliva den symbios som traditionellt finns representerad hos kvinnan. På motsvarande vis skulle då kvinnan önska att få del av den frihet som är en accepterad del av de normer som styr mannens livsvillkor. För kvinnan skulle frihet i våra ögon kunna representeras av att mannen exempelvis tar ett större ansvar och därmed släpper ett utrymme fritt för kvinnan att disponera i annat syfte.

Avslutningsvis föreslår vi att framställningen i detta avsnitt i stor utsträckning handlar om på vilket sätt kvinnan respektive mansrollen är knuten till deras roller som föräldrar. Det har tidigare i uppsatsen belysts att etnologen Charlotte Hagström menar att mannen inte har förknippats med sin roll som fader när det gäller hans identitet och roll i samhället (1999). I

motsats till detta förhållande finner vi det faktum att moderskapet har en betydelse för kvinnans identitet och sociala position i samhället (Trulsson, 1998). Vi menar att det i våra respondenters berättelser kan finnas tecken på att både Hagströms och Trulssons tankar finns representerade i deras inställning till alkohol i förhållande till moder- och faderskap. Mannen har inte krav på sig att vara en god fader för att accepteras som man i samhället, medan det förhåller sig tvärtom för kvinnan.

I samma anda som vi tidigare diskuterat kvinnans roll och hur den socialiseras vidare från mormodern till dagens moder, socialiseras även mannen in i den fadersroll som upprätthålls genom motsvarande process. Således är både den blivande eller nyblivna moder eller fadern resultat av de krav och förväntningar som samhället förknippar med deras respektive könsroller. Vidare kan dessa roller vara en konsekvens av den inlärningsprocess som socialisationen utgör och alltså ett arv från tidigare generationer. Dock kan det enligt delar av diskussionerna i detta avsnitt finnas tecken på att det börjar ske en förändring i den bemärkelsen att pappan blir mer medveten om sitt sätt att ta ansvar för det gemensamma föräldraskapet (Hagström 1999).

6.1.4 Sammanfattning

De resultat som vi presenterat i denna första del av analysen, kretsar i stor utsträckning omkring den inställning till alkohol i förhållande till graviditet och moderskap som de nyblivna mammorna skildrar i sina berättelser. De handlar också om den blivande- eller nyblivne faderns roll i sammanhanget. De nyblivna mammornas skildringar kan ses som yttringar av att de i grund och botten strävar efter att leva upp till en idealbild av ”den goda modern”. Denna idealbild är i våra ögon en kombination av det alkoholbeteende som enligt norm är knutet till kvinnans könsroll, samt de krav och förväntningar som ställs på en blivande eller nybliven moder i dagens samhälle. Det kan vara så att socialisationsprocessen står bakom överförandet av dessa könsroller och idealbilder av såväl ”den goda modern” som fadern.

6.2 Ett samhällsperspektiv

Vi har nu studerat intervjumaterialet utifrån ett individperspektiv och det är dags att ta fram det andra glasögonparet och istället inta ett samhällsperspektiv. Fortsatt ska fokus ligga på intervjupersonernas berättelser men vi flyttar nu blicken från kvinnornas syn på sig själva och andra gravida och nyblivna mammor, till beskrivningen av deras kontakt med MVC och deras tankar om massmedia.

6.2.1 Inskrivning på MVC

För de allra flesta utgörs den första riktiga kontakten med MVC (Mödravårdscentralen), av det möte som går under beteckningen *inskrivning*. Inskrivningen äger rum under graviditetens första tre månader och sker som barnmorskan Mona Göransson (2004) påpekar, enligt fasta direktiv. Det som kännetecknar denna första träff med den barnmorska som i de flesta fall, kommer att följa den gravida under hela graviditeten, är att det ställs en mängd frågor och tas en del prover. Några av dessa frågor kretsar kring den gravidas alkoholkonsumtion och hur hon har för avsikt att den ska se ut under resten av graviditeten. Syftet med mötet är förutom kartläggningen av den gravidas alkoholvanor även att barnmorskan ska förmedla en del information till den gravida (ibid.). Med utgångspunkt i våra respondenters berättelser har det framkommit att samtliga med ett undantag, verkar ha upplevt att den information avseende alkoholens lämplighet i kombination med graviditet, som de fick av barnmorskan, i stor utsträckning var en bekräftelse av deras redan befintliga kunskap.

Informationen påverkade mig inte direkt, men jag tyckte bara att jag fick det jag redan visste bekräftat (J)

Nej, det påverkade inte, bekräftade det jag själv tyckte (C)

Samtliga av de tolv intervjupersonerna verkade beskriva att de som respons på frågan om hur de under resten av graviditeten hade tänkt förhålla sig till alkohol, hade formulerat ett svar som på ett tydligt sätt gjorde barnmorskan medveten om att de hade förstått att de inte hade tänkt dricka. Vidare förklarar respondenterna att när väl budskapet om att de inte hade för avsikt att dricka under graviditeten var förmedlat, avslutade barnmorskan sin kartläggning av detta område. Här vill vi knyta an till barnmorskan Mona Göranssons (2004) forskning där hon belyser att hon anser att barnmorskorna inte har tillräckligt med screening material för att ha möjlighet att tidigt upptäcka om en gravid kan befinna sig i riskzonen för att ha för hög alkoholkonsumtion. De redskap som barnmorskorna i våra respondenters beskrivningar ger intryck av att ha till sitt förfogande, utgörs av möjligheten att ställa frågor kring ämnet. Visserligen kan vi inte med säkerhet diskutera i vilken utsträckning barnmorskorna har alternativa metoder till att genomföra sin kartläggning då vi inte känner till deras arbetsrutiner. Vad vi däremot kan uppfatta utifrån vårt intervjumaterial, är att våra tolv intervjupersoner, uppgav att de inte blev tillfrågade mer än en gång och att frågestunden snabbt avslutades när barnmorskan fått det svar som anses som acceptabelt och eftersträvanvärt. Går vi åter till Göranssons forskning kan vi finna en möjlig förklaring till att barnmorskorna inte driver frågan vidare. Göransson beskriver nämligen att barnmorskorna upplever en osäkerhet när det gäller i vilken utsträckning de gravida faktiskt talar om sanningen för dem avseende deras befintliga och framtida alkoholkonsumtion (ibid.).

I det här sammanhanget är det värt att knyta an till diskussionen i den första delen av analysen som handlade om hur intervjupersonerna använde uttrycket ”dricka”. Det framkom att respondenterna ansåg att man inte skulle dricka när man var gravid. Med ordet ”dricka” avsåg man ett beteende där den gravida konsumerade mer än ett halvt till ett helt glas vin. Mängder som inte översteg denna gräns verkade inte klassas som ”att dricka”. Dock var detta inte ett uttalat erkänt beteende utan snarare ett budskap som kom fram mellan raderna under samtalsens gång. Vidare har det i respondenternas berättelser framkommit att denna outtalade marginal när det gäller hur man ser på gränsen för vad som kategoriseras som att dricka, inte heller förmedlas till MVC.

Jag tror att man undviker att dricka offentligt när man är gravid (D)

...//...bland mina jämnåriga så är det ok att ta ett glas vin då och då (under graviditeten), men det finns nog ingen som skulle tycka att det skulle vara ok att bli berusad, sen är det en fråga om de skulle uppge detta till MVC (I)

MVC var lite slappa. När jag sade att jag hade festat var det inte något problem. Jag tyckte att de kunde ha ställt lite kontrollfrågor och kollat alkoholbakgrunden för jag kan ju ljuga dem rakt upp i ansiktet (E)

De flesta av intervjupersonerna berättade självmant att de under graviditeten inte helt hundra procent har varit avhållsamma från alkoholen. (I det här sammanhanget vill vi påminna om att syftet med detta arbete inte är att diskutera om och i vilken utsträckning de gravida eventuellt konsumerar alkohol, utan vårt intresse ligger i att förstå hur de nyblivna mödrarna förhåller sig till alkohol och vad som påverkar deras syn på ämnet.)

Jag har aldrig varit en stordrickare så jag kände att jag inte skulle dricka mera än vanligt och om jag hade känt för att dricka så skulle jag hålla mig. Men, när jag blev sugen då tog jag lite (J)

MVC betonar att nu dricker vi inte mer och det var ju en självklarhet att jag inte skulle det...//...jag följde inte heller eftersom jag drack två klunkar champagne på nyår (A)

Som vi diskuterade ovan och i den första delen av analysen är det vår uppfattning att de gravida inte helt realistiskt verkade förmedla sin befintliga eller planerade alkoholkonsumtion till MVC. Visserligen har vi tidigare påvisat att respondenterna inledningsvis är emot alkohol i samband med graviditet, men som också nämnts innan, visade det sig efter hand att kvinnorna faktiskt verkade tolerera att det fanns en liten marginal. Dock var denna marginal

inget som öppet diskuterades eller redogjordes för. Denna diskussion kan vi jämföra med Göranssons (2004) barnmorskor som beskriver att de upplever att de gravida inte är helt sanningsenliga i sina svar vid inskrivningen. Vad som kan vara orsaken till detta handlande från kvinnornas sida menar vi kan handla om att MVC kan ses som en kontrollfunktion från samhällets sida. De gravida verkar måna om att leva upp till rådande krav och förväntningar som enligt norm är knutna till den blivande modersrollen och gör detta genom att förmedla att de förespråkar och lever enligt vedertagen norm gällande alkohol och graviditet. Ett misslyckande i detta skulle kunna innebära risk för sanktioner från MVC och därmed även risk för att förlora ansikte och prestige.

Det tar ändå folk lite för givet att man inte dricker (under graviditeten), i alla fall bland mina vänner gör man det (A)

En annan aspekt av detta resonemang är att vi i denna fas av kvinnornas liv kan tala om att den sekundära socialisationen har gjort sitt inträde. Enligt Giddens (2003) kan det vara just i tagandet av en ny roll, som exempelvis modersrollen, som individen inträder i denna nya fas. Här gör sig nya instanser med tillhörande krav gällande och för de blivande mödrarna kan det bland annat handla om MVC och barnmorskan som personifierar den myndighet vilken MVC representerar. Enligt vår uppfattning kan den gravida leva upp till den förväntade modersrollen genom att i sin kontakt med MVC förespråka den noll tolerans som MVC står för.

Som lyftes fram i början av detta avsnitt var det en av respondenterna som innan inskrivningen på MVC verkade ha haft en annan inställning till alkohol och graviditet. I citatet nedan beskriver hon att inte ens ett glas vin var acceptabelt att dricka som gravid.

Den påverkade inte riktigt min syn, förutom att jag fick reda på att jag inte kunde dricka även ett glas vin (K)

Denna intervjupersons syn på alkohol och graviditet verkade förändras efter första kontakten med MVC. Från att ha haft inställningen att ett glas vin inte var något problem anammade hon istället normen som utgörs av den så kallade nolltoleransen. Utifrån intervjupersonens berättelse kan det finnas anledning att uppfatta hennes tidigare åsikt som en del av hennes primära grups hållning. I denna grupp var man av den åsikten att alkohol och graviditet inte var något problem och det var även den synen som respondenten beskrev sig ha med sig till MVC. I våra ögon kan vi med utgångspunkt i detta resonemang se denna intervjuperson som ett undantag från den övriga populationen i den bemärkelsen att hon inte verkar ha förändrat sin syn på samma sätt som de andra. Vi föreslår att detta innebär att i hennes specifika fall har alkoholbeteendet socialiserats vidare från respondentens primärgrupp till henne själv. Alla de andra i intervjugruppen verkade ha den rådande normen med sig till MVC medan denna ena

avvek från detta i och med att hon inte var anhängare av samma norm. Dock har det framkommit att den avvikande respondenten förändrade sin syn och därmed bytte sin avvikarstatus till att utgöras av konformitet och konsensus för den rådande normen. Vi ser detta som ett möjligt resultat av att en gravid, som tidigare diskuterats, undviker att stöta sig med en instans som MVC för att inte riskera att det riktas negativ uppmärksamhet på hennes person och roll som blivande mor.

6.2.2 Brist på information?

Som vi diskuterat i avsnittet ovan menar vi att de gravida kan uppleva MVC som en kontrollinstans från samhällets sida. Förutom att barnmorskan ställer frågor och tar prover är inskrivningen ett möjligt forum för att förmedla viktig information till den gravida kvinnan. När det gäller riskerna med alkoholkonsumtion under graviditeten, efterlyste våra respondenter mer konkret och innehållsrik information.

Informationen var rätt kortfattad och handlade inte om vad som kunde hända om jag drack...//...jag skulle vilja haft mer info om vad som skulle kunna hända men de står bara med sina pekpinnar att man skulle inte dricka, punkt slut. Men varför? (A)

Jag tycker inte man fick så himla mycket information specifikt på just skador som kan uppstå i samband med alkohol och graviditet på fostret. De rekommenderade det och det var nästan lite skrämseltaktik. Det var mera underförstått att man inte skulle dricka, de skulle kunna ge mera information och vara tydliga om vad som skulle kunna hända och vilka mängder som det handlar om (I)

Det syns ju i media men det finns ju de människor som är lite utanför samhället som inte deltar i nyhetsammanhang, man behöver ju verkligen ställa frågan, man behöver ju upplysning (L)

Enligt vår uppfattning kan en förklaring till att dessa kvinnor enligt deras berättelser anser sig ha fått för lite information om riskerna för alkoholskador på fostret eller barnet, vara att det inom forskningen råder oenighet om saken och att barnmorskorna därför inte aktivt går ut med detta budskap (se avsnitt om FAS). Däremot representerar MVC enligt våra respondenters berättelser i stor utsträckning hållningen att alkohol och graviditet inte hör ihop och att man konsekvens av detta förespråkar att nolltollerans bör råda för den gravida.

Nu i efterhand har jag fått uppfattningen att ett glas vin inte är så farligt då och då men för dem är det total återhållsamhet som gäller, man kan ju fråga sig vad de har för belägg för detta? (I)

Om nu respondenterna upplever att de inte får tillräckligt med information, ställer vi oss frågan varför den gravida inte efterlyst detta vid inskrivningen eller senare? Ingen av intervjupersonerna har uttryckt att de bett om information eller mer utförlig sådan i något skede av kontakten med MVC. Enligt vår uppfattning kan detta beteende handla om att det finns en rädsla att en sådan förfrågan riskerar att sammanlänkas med en möjlig alkoholkonsumtion.

Just för att detta ämne är så tabu kan det få motsatt effekt och vissa kvinnor kanske inte berättar eller frågar om just detta (I)

Förlängningen av detta kan vara att den gravida då även sammanlänkas med bilden av den dåliga modern eftersom att hon inte sätter sig själv åt sidan för barnets skull. En av respondenterna verkar beskriva just hur man strävar efter att leva upp till krav och förväntningar bland annat i mötet med MVC.

Duktighetssyndromet spelar roll eftersom man vill leva upp till de krav som ställs från t ex MVC, BVC och man känner sig osäker i en helt ny värld som gör att man bli osäker inför sin mammaroll (A)

En konsekvens av detta kan enligt vår mening vara, att den gravida åter igen äventyrar upprätthållandet av sin goda moder roll och inte vill att det ska ske inför MVC. Eftersom att MVC kan ses som en viktig instans i den sekundära socialisationsprocessen, finns det anledning att förstå de gravidas reaktion som ett sätt att visa sin konformitet och därmed accepteras som en god blivande moder.

6.2.3 Ointressanta pappor

Vi har nu bekantat oss med respondenternas tankar och funderingar kring den första kontakten med MVC när det gäller dem själva. Fortsatt ska vi på motsvarande sätt titta på hur MVC närmade sig den blivande fadern och hans eventuella alkoholkonsumtion. Det som utan tvekan framkommit utifrån intervjupersonernas berättelser är att MVC i stort sett inte ställde några frågor om mannen överhuvudtaget. En av respondenterna uttryckte sig enligt följande om just detta.

De frågade inte om min mans alkoholkonsumtion, bara om det var sjukdomar i släkten (J)

Återknyter vi till Göranssons rapporter visar de att frågor kring mannens alkoholkonsumtion inte främjas av MVC (2004). En risk med detta är enligt vår uppfattning att MVC inte har möjlighet att i större utsträckning kunna utröna om det finns problem med alkohol i relationen. En konsekvens av alkoholproblem innebär att det kan medföra våld i hemmet som

den gravida riskerar att bli utsatt för. Enligt den undersökning i Uppsala, som vi tidigare har refererat till, uppgav 3 av hundra att de utsatts för våld från närstående under året före eller under graviditeten. Under själva graviditeten hade 1,3 % utsatts på motsvarande vis. I detta sammanhang kan vi belysa att två av våra sammanlagda tolv respondenter uttryckte tankar kring denna problematik.

Många män som dricker blir våldsamma och tar ut det på kvinnan om hon är gravid kan han skada både henne och barnet. Män skall absolut inte dricka under kvinnans graviditet. Om man dricker är man inte i sina sinnes fulla bruk. Pappor skall inte dricka alkohol under kvinnans graviditet för då kan han inte vara till något stöd för kvinnan (G)

Man frågade om min vikt, längd och om jag röker eller dricker och om jag tar medicin. Man tycker att dem borde fråga mannen om samma saker. Det påverkar inte visserligen direkt när barnet ligger i magen men det är ju också de sociala sakerna runt om kring som har betydelse. Jag har kanske en alkoholiserad man där hemma som kan tappa barnet... (A)

Enligt vår uppfattning kan det bland annat handla om att det finns en rädsla hos barnmorskorna som kan leda till att hon undviker att närma sig området. Enligt Kristina Stenson (2004) finns det olika anledningar varför barnmorskorna inte ställer frågor till den gravida avseende om det figurerar våld i förhållandet. I stor utsträckning hade barnmorskorna beskrivit att det största hindret utgjordes av att själva ämnet uppfattades som alltför känsligt (ibid.). Vi anser att vi utifrån vårt empiriska material kan skapa oss en bild av att ämnet sannolikt inte får den uppmärksamhet som skulle kunna anses som befogat. Som nämnt tidigare är det antagligen så att ämnet är känsligt men också att det innehar en tabustämpel som ytterligare försvårar samtal kring temat. Skammen och skulden som våld i nära relationer för med sig verkar försvåra för både barnmorskorna att ställa frågor men också för kvinnorna att känna sig trygga i att ta upp detta tabubelagda ämne. Detta grundar vi på att ingen av de tolv respondenternas barnmorskor hade frågat de gravida om deras män i förhållande till alkohol. Av de tolv intervjuade var det enbart två som uppgav att de hade gjort sig tankar kring ämnet samtidigt hade ingen uttalat detta öppet till barnmorskan. Med tanke på den statistik som redovisats, vilken belyser att det förekommer våld mot gravida i nära relationer samt att graviditeten anses vara en särskilt riskfylld period, finns det enligt vår uppfattning anledning att fundera över vilka möjligheter exempelvis MVC har att kartlägga inte bara själva graviditeten, utan även den gravidas sociala situation (Heimer et al 2004).

6.2.4 Massmedia och Statliga direktiv via MVC

Förutom att MVC kan utgöra en källa för den gravida att inhämta information och kunskap om sin nya situation, utgör massmedia ytterligare en resurs i denna process. I detta avsnitt ska

vi närmare studera hur de tolv respondenterna upplevde såväl MVC som massmedias roll i skapandet av sina hållningar till alkohol, graviditet och moderskap.

Överlag verkade det inledningsvis vara intervjupersonernas uppfattning att deras förhållningssätt till alkohol, graviditet och moderskap inte i någon större utsträckning hade påverkats av massmedia. En anledning till detta menar vi kan utgöras av att ämnet inte tidigare varit intressant och därför inte uppmärksammats av respondenterna.

Nu när jag är mamma uppmärksammar jag media och annat på ett annat sätt eftersom att det nu är intressant för mig, vilket det inte var tidigare. (A)

När vi i samtalen sedan närmare gick in på de olika kanaler som massmedia består av kunde respondenterna mer specifikt beskriva hur de upplevde dem som källor. En av respondenterna förklarade att exempelvis tidningarna inte hade haft någon större påverkan.

Tycker inte att tidningar har påverkat speciellt (J)

En åsikt som flera av de tolv kvinnorna verkade ha var att de budskap som massmedia förmedlade var både motsägelsefulla och förvirrande.

I tidningar så finns det alltid så himla olika budskap beroende på vem som skriver, ibland är det ok att dricka och ibland är det inte...//...tror att många känner sig splittrade när de läser tidningar och ser på tv, till sist vet man inte vad som är sant eller falskt (G)

I detta sammanhang vill vi knyta an till den bild vi inledningsvis i arbetet presenterade av den forskning vilken bedrivs inom alkohol, graviditet och moderskap (se under *Inledning*). Framförallt kännetecknas den av att vara motsägelsefull och det kan enligt vår mening vara så att även massmedias bild blir av liknande karaktär. Detta kan relateras till Giddens (2003) åsikter om att media egentligen bara en spegelbild av samhällets rådande värderingar. Vi menar också att Baudrillards resonemang om den så kallade hyperverkligheten som skapar de krav och förväntningar som individen sedan strävar att leva upp till, kan vara applicerbart i detta fall. Enligt Baudrillard förmedlas den information som individerna införlivar om den yttre verkligheten genom just elektronisk media och dessa bilder består av en kombination av människors beteende och medias ord (Giddens, 2003). Vi anser att de roller och normer som ständigt socialiseras vidare i samhället även de förmedlas via denna elektroniska socialisationsagent. Således är det vår uppfattning att även om våra respondenter inte själva upplever att massmedia har någon större effekt på deras åsiktsskapande, så är det möjligt att alla människor som tar del av massmedias utbud, i någon form även påverkas av det material som förmedlas. Som ett tecken på detta kan vi se denna respondents tankar om vart hon har skapat sin åsikt om alkohol, graviditet och moderskap.

Jag vet inte var jag har fått denna kunskap, från andra, hört det alltid. Jag tror inte det är socialstyrelsen, skolan eller livsmedelsverket. Det är socialt vedertaget. (J)

Således är det möjligt, att vi som individer i dagens samhälle inte uppfattar massmedia som en separat eller självständig del av samhället. Detta kan innebära att vi inte heller är medvetna om den roll massmedia spelar. Vad som är ett intressant fenomen i våra intervjuer är att respondenterna tidvis verkar motsägelsefulla i sina svar. När det gäller just påverkan från massmedia konstaterade vi att flertalet menade att de inte påverkats av denna källa. När samtalen fördjupades visade det sig som vi också har redovisat tidigare, att man visserligen hade uppmärksammat inslag och program som handlade om just alkohol, graviditet och moderskap, men att man inte ändrat sin syn därefter. I följande citat får vi en bild av hur en av intervjupersonerna trots sin syn på massmedia som en förhållandevis osynlig faktor ändå menade att det var konstigt hur man kunde välja att dricka med tanke på all information som faktiskt ständigt flödade i samhället.

Det finns ingen ursäkt, det är mycket konstigt, för man får så mycket information från MVC och ständig debatt i media om alkohol och graviditet (L)

Ett av de inslag som respondenten ovan bland annat kan referera till kan vara det program om alkohol och amning som samtliga intervjupersoner hade sett eller kände till som hade visats i tv vid ett tillfälle där de flesta av dem var i slutet av sina graviditeter.

Jag såg ett program på tv om alkohol och graviditet som menade att det är upp till var och en eftersom att man inte vet för säkert. Det var i slutet av graviditeten så det hade ingen påverkan på mitt beslut som jag tidigare hade tagit (D)

Det var något som gick om amningen, precis innan barnet kom. Sköterskan och doktorn diskuterade, för hon snusade, och läkaren sa att nikotin var nästan värre än alkohol när det gäller amningen. Men jag hade inte ändrat mig angående detta oavsett vad jag hade hört eller sett. Jag är helt orubblig (F)

Dock menade flertalet av de intervjuade att detta program inte hade förändrat deras syn. Här kan vi relatera till Thompsons (1995) resonemang om att mediernas inflytande över människornas identitets- och verklighetsskapande inte på något sätt behöver vara det enda tongivande. Thompson menar att trots att de moderna medierna inbjuder till ständig tillgång till information så har individen fortfarande sitt kritiska tänkande att tillgå. Dessvärre konkluderar Thompson, är individen överlag en alltför passiv receptor av denna information som helt utan någon sortering upptas och införlivas (ibid.). I vårt sammanhang vill vi mena att respondenterna i viss utsträckning verkar ge sken av att kritiskt granska det material som

presenteras i massmedia. Detta i bemärkelsen att de beskriver att massmedia inte har påverkat dem. Således menar vi att det kan tolkas som om att de i realiteten har lyssnat på men i ett avvägande beslutat att avfärda materialet. Samtidigt kan det även betyda att de redan har socialiserat in den rådande normen som har förmedlats genom de olika socialisationsagenterna och därmed inte är medvetna om upphovet till deras åsikter.

När det gäller den information som intervjupersonerna presenterades för på MVC, verkade de flesta inte ha en klar uppfattning om vad de tyckte om denna. Om vi går tillbaka till inledningen av uppsatsen där vi beskriver den debatt som bland annat hävdar att den propaganda som bedrivs av staten, skulle kunna ses som ett kvinnoförtryck, är det inget som vi har funnit spår av i våra respondenters svar. Det var endast ett fåtal av de tolv intervjuade som ansåg att broschyren från MVC var negativ på något sätt.

Broschyerna tyckte jag att den var rätt skrämmande, väldigt negativt om man drack (H)

Broschyerna i väntrummet på MVC var rena skrämselfpropagandan och i media handlade det mest om amning (K)

Med andra ord har det endast av två av intervjupersonerna uttalats att deras upplevelse av MVC och den information som de delgavs där, på något sätt har utgjorts av ett förtryckande eller propagandistiskt material. Dock vill vi i detta sammanhang åter knyta an till den diskussion som vi förde i tidigare avsnitt av analysen där vi menade att kvinnorna verkade vara måna om det intryck de gav hos MVC. På motsvarande sätt kan det förhålla sig vara så även när det gäller den information som de fått med sig från barnmorskan. Detta menar vi skulle kunna medföra att de inte öppet uttalar sig om vad de tycker och tänker om exempelvis broschyren utan mer i det tysta tänker sitt. Därmed riskerar de inte att ses som avvikande från rollen som ”den goda modern” som ständigt är i blickfånget inte minst när de besöker MVC.

6.2.5 Sammanfattning

I detta avsnitt har analysen fokuserat på MVC och massmedias roll i de tolv kvinnornas syn på alkohol, graviditet och moderskap. I diskussionerna har respondenternas upplevelse av själva inskrivningen samt att inte ha fått tillräckligt med information rörande riskerna med alkoholkonsumtion under graviditet belysts. Vidare har vi behandlat i vilken utsträckning de blivande papporna även de har blivit föremål för den kartläggning som MVC genomför vid inskrivningen. Vad som framkommit i diskussionerna kring massmedia har framförallt handlat om hur respondenterna har upplevt massmedia och den information som förmedlats

via dess kanaler. Vidare har detta avsnitt kretsat kring det informationsmaterial som intervjupersonerna fick med sig från inskrivningen på MVC.

Med utgångspunkt i de resonemang som förts omkring dessa områden är det vår uppfattning att de tolv intervjupersonerna i mötet med MVC i stor utsträckning verkar ha strävat efter att leva upp till idealet av ”den goda modern” och för att uppnå detta visat sin konformitet vad gäller sin hållning till alkohol under graviditeten. Samtidigt har det framkommit att flertalet verkar ha mött en hållning till alkohol och graviditet hos MVC som var likt deras egen. Vidare har det framkommit att respondenterna inte helt och hållet verkar ha redovisat för sin alkoholkonsumtion vilket överensstämmer med Göranssons (2004) rapport som just beskriver barnmorskornas misstanke härom. Vad som vi menar är signifikant för kvinnornas beteende är att MVC kan uppfattas som en kontrollfunktion från samhällets sida varför man är mån om att visa upp en god bild av sig själv och som blivande moder. Hela denna process kan vi utifrån resonemang om den sekundära socialisationen se som ett inträde i just denna fas. De gravida finner sig i en ny fas i sitt liv och därtill hörande krav och förväntningar att leva upp till. För att lyckas i detta är bland annat MVC en kontakt som är viktig att hålla sig på god fot med.

När det gäller respondenternas upplevelse av att ha fått bristfällig information av MVC rörande riskerna med en eventuell alkoholkonsumtion, har det framkommit att det kan bero på att den forskning som ligger till grund är av något motsatt natur. Således kan det medföra att barnmorskorna inte direkt ger en fördjupad bild av detta utan helt enkelt förmedlar de direktiv som gäller och den nolltollerans som förespråkas däri. En anledning till att de gravida inte själva har efterfrågat mer information kan vara att det kan ge signaler om att det finns en konsumtion som inte har redovisats för. Med andra ord kan den gravida riskera att misstänkas för något som inte är verklighetsförankrat och således även riskera att ses som en dålig moder. Vidare har det framkommit att ämnet i sig troligen är tabubelagt och att det därför inte tas upp i den utsträckning som kanske de gravida hade önskat. MVC utgör en viktig del i den sekundära socialisationsprocessen och det kan därför vara särskilt viktigt för de gravida att leva upp till de krav och förväntningar som är förknippad med ”den goda modern”, i kontakten med sin barnmorska.

Det avsnitt som handlar om hur de blivande papporna blir uppmärksammade på MVC har framförallt diskuterat det faktum att barnmorskan i stort sett inte verkar ha frågat om honom överhuvudtaget. Förutom att fadern är biologiskt förknippat med barnet så kan även sociala faktorer som alkohol och våld ha betydelse i sammanhanget. Enligt statistik förekommer det våld mot gravida och en av anledningarna till att det inte lyfts på MVC i någon större

utsträckning kan vara att ämnet anses som känsligt. Våra respondenter verkar endast i liten utsträckning ha gjort sig tankar kring detta område och vi menar att även den gravidas sociala situation skulle vara av intresse för MVC vid inskrivningen.

Om vi fortsätter med massmedias roll, har den visat sig verka vara något diffus för flertalet av respondenterna. Inte i den bemärkelsen att de inte har lagt märke till dess budskap, utan att de inte verkar vara helt på det klara men hur den information som förmedlats via massmedia har varit med och påverkat deras hållning till alkohol, graviditet och moderskap. Vad vi menar oss kunna förstå utifrån vårt empiriska material, är att massmedia verkar utgöra en något osynlig agent i socialisationsprocessen. Med detta menar vi att massmedia spelar en roll som en förmedlare av individernas intryck och bilder av samhället. Dessa intryck och bilder är med i den process där individernas vardag projiceras på ett ideal vilket är en gemensam produkt av de individer som samhället utgörs av. Således är det inte anmärkningsvärt i sig att våra respondenter inte verkar se massmedia som en aktiv agent i skapande av deras förhållningssätt till alkohol, graviditet och moderskap. Inte heller den information som distribueras via MVC anses ha en betydande roll i detta åsiktsskapande.

Vad som däremot slutligen enligt vår uppfattning är anmärkningsvärt i detta resonemang är det faktum att de tolv respondenterna inte i någon större utsträckning verkar kunna sätta fingret på vad det är för faktorer som de bygger sina åsikter på. Således har vi presenterat tydliga bilder av hur man bör uppträda som gravid och moder men vi har inte kunnat få en lika tydlig bild av vad som ligger bakom dessa förhållningssätt. Fortsatt i arbetet ska vi därför gå in på själva slutdiskussionen där vi hoppas kunna lösa denna sista ännu oklara del av vårt mål.

7 Slutdiskussion

Det samlade materialet har nu blivit presenterat och tiden har kommit för en redovisning av våra slutsatser och reflexioner kring resultatet av undersökningen. Inledningsvis kommer vi att blicka tillbaka på arbetets tre frågeställningar och lägga fram de svar som vi menar har framkommit. Fortsatt kommer arbetets slutdiskussion att presenteras där vi bland annat ska ta ställning till i vilken utsträckning vi har lyckat uppnå syftet med studien samt hur vi finner att vår förståelse har visat sig stämma med det resultat vi har åstadkommit. Slutligen kommer det även att fokuseras på våra egna tankar och funderingar kring det material vi här har redogjort för.

7.1 Perspektiv på de tre frågeställningarna

Arbetets första frågeställning kretsar kring vad som kännetecknar kvinnornas ställningstagande till alkohol i förhållande till graviditet och moderskap i deras berättelser. Med utgångspunkt i kvinnornas berättelser menar vi att deras beskrivningar kretsar kring hur de uppfattar en ny roll som medför specifika krav på deras förhållningssätt till alkohol, graviditet och moderskap. Denna nya roll verkar ha gjort sin entré när kvinnan blev gravid och moder och har ersatt den roll kvinnan tidigare hade att leva upp till när det gäller alkohol. Vidare menar vi att intervjupersonernas uppfattning är att den rådande normen dikterar att alkohol och graviditet inte hör ihop. Genom att visa sig konform till denna norm menar vi att de uppfattar de kvinnor som inte följer dessa regler som avvikare. Detta gäller såväl andra kvinnor som deras egna mödrar som en generation tidigare genomgick samma process. På den tiden var det inte samma norm som gällde och man såg inte alkohol och graviditet som en dålig kombination. Vidare har intervjupersonerna visat att de inte i samma utsträckning har reflekterat över de blivande eller nyblivna pappornas alkoholkonsumtion. Endast två av de intervjuade lyfte tankar kring alkoholens konsekvenser i form av risk för våld i relationen. Det finns dock tecken på att respondenterna ser männens solidariserande genom att även de skära ned på sin alkoholkonsumtion under graviditeten.

När det gäller frågan på vilka möjliga bakomliggande faktorer till kvinnornas förhållningssätt vi kan identifiera med hjälp av deras berättelser, handlar det framförallt om primära och sekundära socialisationsagenter. Här har vi exempelvis familjen, vännerna, MVC och massmedia.

Studiens sista frågeställning ämnar utforska på vilket sätt dessa faktorer påverkar de nyblivna mammornas inställning till alkohol, i förhållande till graviditet och moderskap. Enligt vår uppfattning har det framkommit att de nyblivna mammorna strävar efter att leva upp till de krav som de upplever förväntas av dem. Den nyblivna modern förväntas vara återhållsam när det gäller alkohol samt att ta hand om familjen så som en moder förväntas göra. Således tillrättalägger hon sin tillvaro att fungera utifrån dessa upplevda krav och förväntningar.

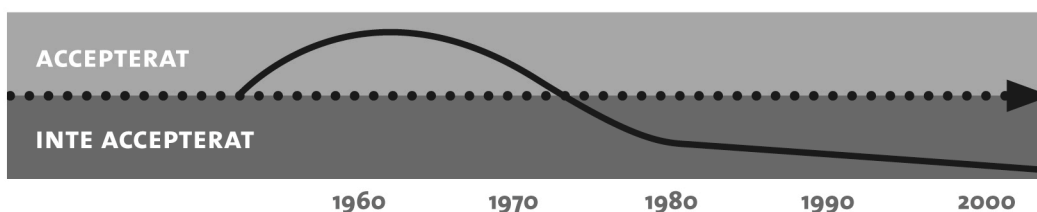
7.2 Sannerligen händer det något visst när kvinnan blir moder

Studiens syfte har varit att utifrån 12 nyblivna mammors berättelser skapa förståelse för deras förhållningssätt till alkohol, graviditet och moderskap. Vi är övertygade om att den bild och den förståelse vi i detta arbete har lyckats uppnå endast är ett fragment av den verklighet som ännu väntar utforskad. Med tanke på detta samt att vi i denna uppsats har haft en begränsad tidsperiod till vårt förfogande är det vår förhoppning att vi trots detta ska ha lyckats formulera några nya och intressanta tankar och perspektiv vilka vi fortsatt kortfattat ska presentera.

Det vi i första anblick har funnit, är att den vedertagna normen avseende alkohol, graviditet och moderskap, befinner sig i samklang med den medicinska forskningen och den socialpolitiska linje som anbefaller att en nolltollerans bör råda för de gravida kvinnorna. På samma sätt har vi funnit att våra respondenters egna uttryckta tankar samstämmer med denna hållning. Vi ställer oss inledningsvis frågan hur detta kan komma sig?

En viktig förklaring till denna fråga har vi funnit i den socialiseringsprocess som ständigt pågår i individen och i samhället i stort. Denna process innefattar också de nyblivna mammorna som med hjälp av olika socialisationsagenter har socialiserats in att tänka och uttrycka den rådande normen för alkoholkonsumtion som är knuten till kvinnan som moder. Detta innebär att kvinnorna införlivar denna alkoholnorm med bilden av ”den goda modern”. Med andra ord kommer den rådande normen för hur en god moder bör vara och agera till uttryck även i frågan om alkoholkonsumtionen. Vad som är intressant i detta sammanhang är att alkoholnormen förändras över tid enligt rådande norm i samhället. Vidare är det anmärkningsvärt att bilden av ”den goda modern” inte förändras på motsvarande sätt. Vi har försökt illustrera detta fenomen genom ett diagram.

- Idealbilden av den goda modern
- Synen på alkohol och graviditet

Alkoholnormen för kvinnan ger möjligtvis intryck av att ha moderniserats, dock är det vår uppfattning att när det gäller kvinnan i egenskap av moder, råder det andra förutsättningar. Det innebär att Eriksens beskrivning av den alkoholkonsumerande kvinnan på 2000-talet, närmast utgör en motsatt bild av ”den goda modern” som vi menar finna belägg för i vårt

empiriska material. Därmed har vi funnit en tänkvärd skillnad mellan vår analys och Eriksens attribut.

Eriksen menar att i dagens samhälle har normen för vad som är gångbart för de båda könen förändrats när det gäller alkoholkonsumtionen (se under rubrik *Synen på manligt och kvinnligt alkoholbeteende*). Författaren menar att idag är en kvinna som dricker självständig och självsäker medan mannen är mesig och oduglig. För hundra år sedan var förhållandet närmast motsatt och kvinnan skulle vara avhållsam och ren vilket var kännetecknen för det feminina. Vi är dock övertygade om att det idag händer något visst när kvinnan blir moder. Istället för att bibehålla den moderna rollen som utgörs av ett fritt förhållande till alkohol med självständighet och självsäkerhet som kännetecken, träder plötsligt normen som var rådande i slutet av 1800-talet in och tar över. Enligt våra respondenters berättelser förändras synen på deras alkoholkonsumtion i samband med att de blir gravida och mödrar. Denna nya roll som moder stämmer inte överens med Eriksens beskrivning av synen på den moderna kvinnan som konsumerar alkohol. Således menar vi att med utgångspunkt i vår undersökning, verkar Eriksen inte innefatta gravida eller nyblivna mammor i sin beskrivning av kvinnor på 2000-talet.

Som vi tidigare har nämnt är det vår uppfattning att alkoholnormen är föränderlig enligt tidens rådande trender medan den goda moderrollen är närmast statisk då den tar mycket längre tid i sitt anspråk för att kunna förändras. Vidare är de krav och förväntningar som styr ”den goda modern” således överordnade den rådande alkoholnormen i samhället. Med detta menar vi att hur den gravida eller nyblivna mamman ska förhålla sig till alkohol, inte är det centrala i hennes roll som moder, utan det är endast ett av de områden som kontrolleras av de krav som ställs på ”den goda modern”.

Bilden av ”den goda modern” förs vidare från generation till generation i såväl den primära gruppen som den sekundära. När det gäller hållningen till alkohol, graviditet och moderskap har vi har funnit en inkongruens mellan dessa två grupper. Enligt strukturfunktionalisterna är det primärt från familjen som vi lär oss att förhålla oss till olika företeelser. Generationen före övervakar den kommande och överför värderingar och handlingsmönster så att den sociala ordningen kan upprätthållas. Den inkongruens vi menar oss ha hittat utgörs av det faktum att alkoholnormen är trendbaserad och markant har förändrats från 60- och 70-talet och alltså inte överensstämmer med den hållning som i allmänhet råder idag. Därmed överförs inte förhållningssättet enligt ovan till alkohol, graviditet och moderskap från tidigare generation i likhet med bilden av ”den goda modern”.

I dagens samhälle är det dock flera socialisationsagenter som gör anspråk på individen. Från massmedia får vi ett kontinuerligt utbud av information som ständigt måste sorteras och

värderas. Dessa budskap är enligt Baudrillard inte en verklig bild av hur det förhåller sig i realiteten. Olika idéer och uppfattningar, skenbilder, skapar en hyperverklighet som socialiseras och upprätthålls av individen. Massmedia fungerar som en sammanlänkande faktor för att sprida normer till alla medlemmar i samhället. En aspekt av detta är att det stora utbudet varierar och beroende på hur man ser det även kan uppfatta skilda budskap. Olika skenbilder kan tolkas olika beroende på vilka grundläggande värderingar individen har. Som Giddens beskriver en av massmedias egenskaper handlar det om att massmedia utgör en spegelbild av samhället och dess normer. En intressant tanke kretsar kring vad som händer när man inte kritiskt kan granska alla dessa signaler utan helt urskillningslöst införlivar det som når ens mottagare. Således menar vi att massmedia speglar såväl forskning som de politiska budskapen och dessa kombineras med den redan befintliga normen som är kulturellt bunden i samhället. Därmed menar vi att det inte är förvånansvärt att de nyblivna mammornas uttalade inställning till alkohol under graviditet och moderskap överensstämmer med det övriga samhällets.

När det gäller den sekundära socialisationen som sker via bland annat massmedia, MVC, och skola, har den brutit den primära gruppens inflytande över kvinnors ställning till alkohol under graviditet och moderskap. Samtidigt är det vedertagna idealet av ”den goda modern” redan en socialiserad ideologi som stämplas på kvinnan genom könsrollsocialisationen. Dock är det värt att poängtera att det kvinnliga idealet även finns införlivat hos mannen och att det således även från hans sida ställs krav och förväntningar. Vi lär oss att tänka feminint och maskulint. Den feminina medför enligt Trulsson att en kvinna, inte ses som kvinna tills hon fött barn. Samtidigt är det också kvinnorna som upprätthåller denna könsordning då de lär sina döttrar att vara uppoffrande, återhållsamma och duktiga.

De flesta av våra respondenter uttrycker att mödrarna konkurrerar sinsemellan bland annat om vem som har den bästa barnvagnen, finaste och senaste prylarna till barnen, gör flest aktiviteter, är duktigast på att städa, klarar av både jobb, hem, barn och att obesvärat i alla fall utåt leva ett normalt och socialt aktivt liv. Även när det gäller rökning och alkohol verkar kvinnorna konkurrera om vem som är mest återhållsam. Men alkohol i sig är inte den centrala faktorn, det är däremot bilden av idealet av ”den goda modern” som man strävar efter att införliva och uppnå. Alkoholen i sig är bara en transitorisk trend och som alla andra trender går den i vågor. Utåt sett skall dagens ”goda moder” inte dricka alkohol under graviditeten och vara mycket återhållsam efter hon har blivit moder.

Rollen av ”den goda modern” stämmer således inte överens med samhällets bild av dagens kvinna. En konsekvens av detta kan vara att de nyblivna mödrarna upplever en splittring och att det är svårt att leva med denna nya roll. Att de utåt visar tecken på att leva upp till kraven på ”den goda modern” är inte det samma som att de även bakom stängda dörrar gör det

samma. Som vi har funnit finns det en dold marginal när det gäller begreppet dricka som innebär att allt som inte överstiger ett glas vin är accepterat i det tysta. Dock finns det en rädsla att i samhällets ögon ses som en avvikare och därmed en dålig moder om man inte lever upp till de krav och förväntningar som är förknippade med den nya rollen som moder.

Detta kan innebära att socialisationen av kvinnans könsroll i dagens samhälle övervägande kretsar kring att införliva den bild av den självständiga kvinnan som i likhet med mannen konsumerar alkohol utan förbehåll. När det sedan gäller rollen som moder får den inte samma genomslagskraft som den traditionellt sett har haft. Med detta menar vi att ”den goda modern” visserligen finns hos kvinnorna men det faktum att det finns en outtalad marginal när det gäller begreppet ”dricka”, talar om för oss att även den så kallade moderna kvinnans roll nu konkurrerar om platsen.

Om vi går vidare och tittar på den blivande eller nyblivna pappans roll, har flertalet av våra respondenter inte funderat på den i någon större utsträckning. Inte heller MVC har uppmärksammat pappornas alkoholkonsumtion vilket är besynnerligt med tanke på det utbud av forskning som finns inom området mäns våld mot gravida kvinnor. En av anledningarna till detta kan vara att ämnet är tabubelagt och känsligt varför man exempelvis inom vården har svårt att närma sig problematiken. Mannens alkoholkonsumtion kopplas således inte samman med hans roll som fader. Han är inte ansvarig för barnets och familjens bästa på samma vis som modern är. Han behöver på motsvarande sätt inte heller vara återhållsam i sin alkoholkonsumtion. Med utgångspunkt i dessa resonemang menar vi att de förväntningar som ställs på ”den goda fadern” är avsevärt mycket lägre än de man ställer på ”den goda modern”.

När kvinnan blir moder uppstår enligt vår uppfattning en inkongruens mellan den roll som kvinnan idag socialiseras in i och den roll som fortfarande är norm för en moder. I stor utsträckning menar vi att våra respondenter lever upp till kraven som ställs på ”den goda modern”. Dock finns som tidigare diskuterats en dold marginal som innebär att några bryter mot den nolltollerans och senare avhållsamhet som är rådande norm för en ”god moder” idag. Vad som är anmärkningsvärt i detta sammanhang är att både kvinnor och män upprätthåller könsrollerna och därmed de regler som bestämmer hur en moder respektive fader skall förhålla sig till alkohol. Dock anser vi att det i vår studie finns tecken på att det börjar skapas en medvetenhet omkring de här rollerna och möjligtvis även en önskan att de båda könen närmar sig varandra när det gäller bland annat ansvar i föräldraskapet. Ett antal av respondenterna uttalade öppet att de förväntade sig att deras partner skulle visa större hänsyn vad gäller alkoholkonsumtionen under graviditet och även efter barnets ankomst. Inte att förglömma i detta sammanhang gäller samma socialisationsprocess för mannen som för kvinnan. Således är den blivande eller nyblivna fadern även han utsatt för socialisationen som

styr hans förhållningssätt till alkohol på motsvarande sätt som den styr den blivande eller nyblivna modern.

När vi nu i efterhand blickar tillbaka på den förförståelse vi hade med oss när vi började denna studie, är det med blandade känslor vi gör upp med dessa tankar. Vår uppfattning är att den debatt vi ursprungligen lät oss inspireras av som anför att dagens rådande alkoholnorm avseende gravida och nyblivna mammor skulle handla om kvinnoförtryck, inte direkt går att spåra i vårt resultat. Därmed är det inte sagt att staten eller samhället för den sakens skull inte skulle använda den begränsning som nolltolleransen innebär för dessa kvinnor, i syftet att kontrollera kvinnors alkoholbeteende. Dock menar vi oss inte ha underlag för att dra sådana konklusioner utifrån detta material. Vad vi däremot har kunnat komma fram till är att det ideal som enligt vårt resultat i stor utsträckning styr de gravida och nyblivna mammorna, på ett om än omedvetet sätt präglar dessa kvinnors livsvillkor. Med detta skulle vi kunna hävda att den rådande alkoholnormen som enligt vår bild är en underordnad del av rollen som ”den goda modern” förväntas leva upp till, i vissa avseenden begränsar kvinnornas liv. Detta har framförallt visat sig genom att dessa kvinnors liv före de blev gravida och mammor, kännetecknades av de moderna attributen som Eriksen har tilldelat 2000-talets kvinnor när det gäller konsumtion av alkohol. När de sedan blev gravida och mammor, träder en ny uppsättning normer in som ställer helt andra krav och förväntningar på dem, nu i egenskap av att vara ”den goda modern”.

Vi har således fortsatt i de gamla grekernas fotspår i den bemärkelsen att vi har diskuterat gravida och nyblivna mammors inställning till alkohol, graviditet och moderskap. Som vi i inledningen tog upp har vår avsikt inte varit att ta upp de medicinska aspekterna av detta område. Vi vill inte göra några anspråk på att värdera i vilken utsträckning vi har förmått uppnå studiens syfte. Däremot är det vår uppfattning att vi i flera avseenden har lyckats skapa en förståelse för våra respondenters tankar och åsikter kring kombinationen graviditet, moderskap och alkohol.

När vi tidigare nämnde att det var med blandade känslor vi tittade tillbaka på förförståelse handlar det om att det är en nedslående upptäckt att inse att dagens moderna kvinnor enligt våra slutsatser skulle sättas tillbaka 100 år i tiden i det ögonblick de blir gravida. Vi vill inte gå in på i vilken utsträckning det handlar om kvinnoförtryck men likväl vill vi hävda att det handlar om en fundamental orättvisa mellan könen när det gäller alkohol och föräldraskap. Denna orättvisa ska vi betänka att vi nästan samtliga av oss ständigt är delaktiga i att upprätthålla och så länge vi inte uppmärksammar den blivande eller nyblivna pappans alkoholkonsumtion i samma utsträckning som vi gör kvinnans, kommer denna orättvisa att bestå.

Inför framtiden skulle vi vilja efterlysa en större medvetenhet inför dessa tankar och resonemang och det hade varit särdeles intressant att på ett motsvarande sätt som vi genomfört denna studie även undersöka hur de blivande eller nyblivna papporna ser på alkohol och föräldraskap. Det hade även varit givande att titta närmare på vad det är för krav som dagens föräldrar upplever, inte bara när det gäller alkohol utan i stort. Möjligtvis kan dessa krav vara förknippade med den stress och trötthet som ofta beskrivs bland annat i massmedia bland dagens mammor idag. När det gäller papporna skulle fenomenet med att så få av dem tar ut pappaledighet kunna ha ett samband med att deras roll som man inte i samma utsträckning som kvinnans förknippas med föräldraskapet.

Referenslista

Abbot, Pamela, Wallace, Claire (1998). Introduktion till sociologi- feministiska perspektiv. Lund: Studentlitteratur

Alborn, Sven-Erik (1997). Psykosocialt perspektiv. I Leissner, Tom (red.)(1997). Alkohol. Ett psykosocialt, beteende- och samhällsvetenskapligt perspektiv. Lund: Studentlitteratur

Bergmark Helmersson, Karin (2005). Hur moderna är vi? Alkohol och tidsandan. I Hilde, Mats (red)(2005) Kön, behandling och kunskap. Lund: Studentlitteratur.

Brante, Thomas, Andersen, Heine och Korsnes, Olav (red) (2003). Sociologiskt lexikon. Stockholm: Natur och Kultur

Eriksen, Sidsel (1999). Alcohol as a Gender Symbol- Women and the alcohol Question in Turn-of-the Century Denmark. Scandinavian Journal of History, 24, 1999, s.45-73 (29 sider). <http://www.staff.hum.ku.dk/sidsel/gender.htm>

Giddens, Anthony (2003). Sociologi. S193-223. Lund: Studentlitteratur

Guneriussen, Willy (1999). Emile Durkheim. I Andersens, H & Kaspersens, L.B (red) (1999). Klassik och modern samhällsteori. Lund : Studentlitteratur

Göransson, Mona (2004). Alcohol consumption during pregnancy. How do we separate myth from reality? <http://diss.kib.ki.se/2004/91-7140-136-9/>

Hagström, Charlotte (1999). Man blir pappa. Lund: Nordic Academic Press.

Haverdahl, Anna-Lena. "Var sjunde gravid dricker". Artikel i Svenska Dagbladet den 20 november 2004. http://www.svd.se/dynamiskt/inrikes/did_8582653.asp

Heap, S & Ross, A (1992). Understanding the Enterprise Culture. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Heimer, Gun, Posse, Barbro och Tønnesen, Elisabeth (2004). Våld i nära relationer – vårdens ansvar. I Hovelius, Birgitta, Johansson, E. Eva (red) (2004). Kropp och genus i medicinen. Lund: Studentlitteratur

Hilde, Mats (red)(2005). Kön, behandling och kunskap. Lund: Studentlitteratur

Hirdman, Yvonne (2001). Genus – om det stabila föränderliga formen. Malmö:Liber

Holme, Idar Magne & Solvang, Krohn Berndt, (1997). Forskningsmetodik. Lund: Studentlitteratur.

Höjer, Henrik (jan-feb 2006). "Tillbaka till 1800-talet". En artikel i Forskning & Framsteg Populärvetenskaplig magasin. Nr 1.

Johansson, Thomas (1999). Socialpsykologi – Moderna teorier och perspektiv. Lund: Studentlitteratur

Johansson, Katarina & Wirbing, Peter (2001). Riskbruk och missbruk. Stockholm: Natur och Kultur

Palm, Jessica, rödner, Sharon & Tryggvesson, Kalle (2006). "Överdriven oro för gravidas drickande". Artikel i Dagens Nyheters nätupplaga den 9 juli 2004. <http://www.fasforeningen.nu/DN.htm>

Parsons, Talcott (1952). *The Social System*. London: Tavistock

Plant, Moira (1985). *Women, pregnancy and drinking*. London: Tavistock Publications Ltd.

Repstad, Pål (1999). *Närhet och distans- kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Rydberg, Ulf (1995). *Gravida*. I Berglund, Mats & Rydberg, Ulf (red) (1995). *Beroendelära*. Lund: Studentlitteratur

Spak, Fredrik (2004). *Alkoholmissbruk*. I Hovelius, Birgitta & Johansson, E. Eva (red) (2004). *Kropp och genus i medicinen*. Lund: Studentlitteratur

Stenson, Kristina (2004). *Men's Violence against Women – a Challenge in Antenatal Care*. Dissertation from Uppsala University from the Faculty of Medicine. <http://publications.uu.se/theses/abstract.xsql?dbid=4140>

Svenning, Conny (1999). *Metodboken- Samhällsvetenskaplig metod och metodundersökning*. Lorentz Förlag.

Thompson, John B. (1995). *Ideology and Modern Culture*. Cambridge: Polity

Trost, Jan (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Trulsson, Karin (1998). *Det är i alla fall mitt barn. En studie om att vara missbrukare och mamma*. Stockholm: Carlssons

Widerberg, Karin (1999). *Kön och samhälle*. I Andersens, H & Kaspersens, L.B (red) (1999). *Klassik och modern samhällsteori*. Lund : Studentlitteratur

Bilaga 1. Intervjuguide

Inledande frågor:

Ålder?

Uppväxt i storstad, förort eller på landet?

Bosatt i storstad, förort eller på landet?

Utbildning och jobb?

Antal barn och när födda?

Alkoholkonsumtion före graviditet.

Synen på alkohol och graviditet och mammor INNAN du själv blev gravid och mamma

1. Vad visste du om alkohol och graviditet innan du själv blev gravid och mamma?
2. Var hade du fått denna kunskap?
3. Vad tyckte och tänkte du om gravida och mammor som konsumerade/inte konsumerade alkohol?
4. Vad tyckte och tänkte du om blivande pappor som konsumerade alkohol?
5. Hur tror du att männen i din omgivning tyckte och tänkte om gravida och mammor som konsumerade alkohol?
6. Vad kännetecknade en GOD mamma för dig?

Synen på alkohol och graviditet och mammor under din egen graviditet

7. Vad tänkte du själv om alkohol när du fick reda på att du var gravid?
8. Berätta om din kontakt med MVC och vad som sagts om alkohol där!
9. På vilket sätt påverkade denna kontakt din egen syn på alkohol under graviditeten?
10. Hur tycker du att din vardag förändrades av detta? (avseende alkohol)
11. Vad tror du att din närmaste omgivning (och männen) tyckte om alkohol och graviditet, när du själv var gravid? (Vem är dessa personer?)
12. Vad tycker du om den information som du fått från MVC?
13. Vad tycker du om det som skrevs i tidningarna angående graviditet och alkohol?
14. Vad hade du tyckt och tänkt om ett par där kvinnan var gravid, som hade suttit på en restaurang och druckit vin, när du själv var gravid?

Nu när du är mamma

15. Vad vet du NU om alkohol och graviditet?
16. Var har du lärt dig/fått höra denna information/kunskap?
17. Har din syn på alkohol förändrats nu när du är mamma?
18. Vad skulle du tycka om du såg en mamma sitta på en restaurang och dricka vin med sin baby i vagnen?
19. Vad skulle du tycka om du såg en pappa sitta på en restaurang och dricka vin med sin baby i vagnen?
20. Vad tycker och tänker du om pappor som konsumerar alkohol? (Ev följdfråga)
21. Hur tror du att männen i din omgivning tycker och tänker om nyblivna mammor som konsumerar alkohol?
22. Tror du att det har någon betydelse för deras syn om mammorna ammar eller ej?
23. Vad tycker du kännetecknar en GOD mamma idag?